

OSZK HÍRADÓ

az Országos Széchényi Könyvtár lapja
XL. évfolyam – 1997. 7–8. szám

TARTALOM

KRÓNIKA

2. Személyi hírek és változások
2. Emlékezés Holl Bélára (1922–1997) (P. Vásárhelyi Judit)
3. Ordódy Mária (1921–1997) (Csillag Lászlóné)

MUNKÁNKRÓL, KÉRDÉSEINKRŐL

5. Olvasószolgálati és Tájékoztató Főosztály. Jövőkép, 2005 (Ottovay László)
8. Könyvtárközi kölcsönzés és dokumentumszolgáltatás – egy régi-új könyvtár szolgáltatás egyre növekvő jelentősége (Kürti Lászlóné)
9. A könyvkiadóról (Túske László)
11. Gondolatok az ISSN Iroda tevékenysége kapcsán (M. Nyiri Gyöngyvér)
16. Számítógépes képzés a KMK-ban (Fejős László)
17. Számítógépezői tanfolyam – hallgatói szemmel (Mikola Katalin)
18. Kutatási beszámoló a csehszlovákiai magyar kiadványok bibliográfiái feldolgozásáról (1945–1990) (Beck Ivánné)
21. Revíziós utómunkálatok (Sevcsik Gyuláné–Szilágyi József)

KIÁLLÍTÁS

22. Ballagó-Fischer Christina művészi könyvkötéseinek kiállítása (Prékopa Ágnes)

KIADVÁNYAINKRÓL

23. Megjelent az ötnyelvű könyv- és papírrestaurálási szakszótár

TÁJÉKOZÓDÁS

24. A könyvek központi katalógusának helyzete (Rády Ferenc)

MUNKATÁRSAINKRÓL

28. Beszélgetés Téglási Ágnessel, a Nemzetközi és kulturális kapcsolatok osztályának új vezetőjével (Riporter: Batári Gyula)

NYUGDÍJASAINKRÓL

29. Beszélgetés Pelejteji Tiborral, az OSZK KMK ny. osztályvezetőjével (Riporter: Batári Gyula)

SAJTÓFIGYELŐ

31. Ki mit gyűjt? A Széchényi Könyvtár kéziratárának vezetője a Pozsgay-dobozokról (Hanthy Kinga)
32. Megszűnik az idegtépő alku a pénzügyi kormányzattal. Vélemények a kulturális alapellátásról szóló törvénytervezetről (Bóday Pál Péter–Balogh Gyula)
34. Mikszáth Kálmán vallomása olvasmányairól (Batári Gyula)
35. Helyismereti könyvtárosok országos konferenciája

KÖNYVTÁRUNK ÉLETÉRŐL

36. Kórusunk életéről (Farkas Csilla)

Címlapkép: Mikszáth Kálmán

KRÓNIKA

SZEMÉLYI HÍREK ÉS VÁLTOZÁSOK

1997. július 1–1997. augusztus 31.

ÚJ DOLGOZÓINK: Ábrahám Józsefné ügyvit. alk., Pü. és számvit. o., Pralmajer Mária főkönyvt., Könyvfeldolg. o., Sziklavári Károly zenei kvt., Zeneműtár, Szilágyi Ottó szakmunk., Titkárság, dr. Téglási Ágnes főkönyvt., Nemz. és kult. kapcs. ir., Timkó Ferencné főkönyvt., KFKK.

ÁTHELYEZÉS A KÖNYVTÁRON BELÜL: Rétfalvi Erika könyvt. assz. és Rohács Iván könyvtáros, mindketten az Ir. tud. bibl. szerkesztőségéből a Számítógépes Inf. csoportba.

ELTÁVOZTAK A KÖNYVTÁRBÓL:

- *munkaviszonya megszűnt:* Géro Katalin kvtl. szakinf., Számítógépes inf. csop., Szabó Balázs kvt. assz., Könyvfeldolg. o., Szatmári Réka kiség. alk., Hung. dok. o.
- *áthelyezéssel:* Bouquet Mónika ig. ügyint., az Igazgatási osztályról az ELTE Gyak. iskolába
- *felmentéssel:* Bálint István könyvt., Tájékoztató o., Héher Józsefné műsz. ül., MFO, Mezei Mária kvt., Könyvt. koord. o.
- *lemondással:* Rétháti János szakmunkás, MFO.

Emlékezés Holl Bélára (1922–1997)

Fájó szívvel kellett tudomásul vennünk a szomorú hírt, hogy Holl Béla többé nem jön közénk a Könyvtárba. Kedves egyénisége, mosolygós arca, elegáns megjelenése végtelenül hiányozni fog mindnyájunknak: közeli és távoli kollégáinak egyaránt. Benne az RMNy Szerkesztőség egyik alapító tagját veszítettük el, aki egyben a régi magyar irodalom lelkes és eredményes kutatója is volt. Hihetetlenül gazdag életművet hagyott hátra. Az ő nevéhez fűződik sok unikum-példány felfedezése, középkor- és kora újkori egyházi énekek és imádságok kritikai kiadása és olyan alapművek megalkotása, mint *A két-száz éves váci könyv 1772–1972.* (Bp., 1973), *Katolikus egyházi énekek 1608–1651.* (Régi Magyar Költők Tára XVII/7, Bp., 1974), *Ferenczffy Lőrinc, egy magyar könyvkiadó a XVII. században* (Bp., 1983), *Pécsváradi Gábor Jeruzsálemi tázásának fordítása és kiadása* (Bp., 1983), valamint Borsa Gedeonnal és

Hervay Ferencsel közösen: *Régi Magyarországi Nyomtatványok I–II* (Bp., 1972., 1983).

A könyvtörténetben szerzett tapasztalatait számos cikkben és tanulmányban tette közzé. Emellett szívesen tanított is. Így a szegedi könyvtörténeti kutatócsoport – amely Monok István vezetésével ma már világhírű –, tulajdonképpen benne tisztelheti egyik atyamesterét, aki a 80-as években vállalta a Szegedre járás fáradalmait, és módszeresen vezette be az akkor még egyetemista érdeklődőket a könyvgyűjtés-kutatás problémakörébe.

S így nekünk is a 70-es években OSZK-ba került, kezdő RMNy-eseknek is szívesen magyarázott, nyújtott számtalanszor módszertani segítséget. Emlékszem, hogy első cikkem lektora ő volt. Egyenrangú félként kezelve segített, tanított, intett minket, ugyanakkor végtelenül sok ötletet is adott. A fiataloktól körülveve ő maga is ifjú maradt. Egészen az 1996 elején kezdődő be-

tegségéig az volt az ember érzése, hogy fölötte nem jár el az Idő. Nem véletlen, hogy az Akadémián – ahonnan az RMNy külső munkatársaként a fizetését kapta – elfelejtették 72 esztendőskoráig nyugdíjazni. Az alkotó munkát sok-sok utazással, kirándulással, vitorlázással ellensúlyozta. Nagyon szerette a zenét, rendszeres hangverseny-látogató volt. Remekül fényképezett, saját maga készített karácsonyi üdvözlőlapokkal örvendeztetett meg bennünket, amelyeket azóta is őrzünk. Kiegyensúlyozott ember volt. Pedig századunk történelmi viharai az ő életére sem voltak hatás nélkül. Töretlen hite, alázata, elhivatottsága örökre példa marad számunkra.

Azt hiszem, mindig szívesen jött be hozzánk a 630. szobába és a Régi Nyomtatványok Tára és a Kézirattár közös olvasótermébe. Az utolsó hónapokban már gyengébb volt, de szinte erőltette a bejárást, hogy befejezhesse élete nagy művét, a magyarországi latin liturgikus szöveg- emlékek kritikai kiadását. Mindig az volt a szokása, hogy elmentében pár percig időzött szobánk ablakában és lenézett kedves Tabánjára. Most már más dimenziókból simogatja tekintetével e kedves tájakat, mi pedig örökre hálásak lehetünk a Sorsnak, hogy Kollégánk volt. Emlékét mindig tisztelettel és szeretettel őrzjük.

P. Vásárhelyi Judit

Ordódy Mária

(1921–1997)

1997. július 1-jén meghalt Ordódy Mária könyvtáros és aranydiplomás kertész, ki az Széchenyi Könyvtárban nyugdíjasként 18 évig volt munkatársunk (1977–1995).

Kertész és könyvtáros – szokatlan szakpárosítás, de ő aktív pályafutása során e kétféle tudást szerves egységben felhasználta. Halálhírére – az OSZK Híradót megelőzve – a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem „Egyetemi Információk” című folyóirata az alábbi közleményben jelentette be:

*„1997 július 1-én elhunyt
ORDÓDY MÁRIA*

aranydiplomás kertészmérnök, könyvtáros.

*Közel 20 évet töltött Intézményünk falai között. A kertészeti akadémiai évek után, 1942-től 1958-ig a Könyvtárban dolgozott; a háború után a szakújítvány újraszervezése, majd vezetése nehezedett rá. ...
1997 szeptember 12-én lenne 76 éves.”¹*

1958 nyarán – politikai döntés² nyomán – az Országos Mezőgazdasági Könyvtárba helyezték, ahol 1976 decemberében történt nyugdíjba vonulásáig, két könyvtári alaptevékeny-

séghez tartozó munkakört töltött be – rövid időszaktól eltekintve – vezetői minőségben. Schármár Ivánné, volt kolléganője, pár szóval közelebbről is elmondta e szakmai feladatokat: az OMgK 1958-ban még eléggé új alapítású intézmény volt, így az odakerült, jó szervező képességű fiatal szakembernek, Ordódy Máriának – akinek már komoly tapasztalatai voltak – jutott az a feladat, hogy a könyvtár szolgáltatásrendjét kialakítsa. Először az olvasószolgálat vezetője lett. Amikor az olvasószolgálatban már mind könyvtárosi, mind mezőgazdasági vonatkozásban szakértői gárda állt rendelkezésre, akkor a könyvtári feldolgozás megerősítésére áthelyezték és az Osztályozó csoport vezetője lett. Schármár Ivánné külön hangsúlyozta, hogy Mária olyan baráti légkörben tudott dolgozni és dolgoztatni, hogy mindenki szerette. Környezetében munkahelyi intrikának nem volt táptalaja. A sors Iróniájaként, ellene mégis ezzel a nemtelen eszközzel léptek fel röviddel nyugdíjazása előtt. Ekkor ő tiltakozásul lemondott csoportvezetői megbízatásáról, de emelt fővel, beosztottként ott maradt dolgozni.

¹ Az 1942–1958 közötti időszak könyvtárosi szakmai eredményeiről az aranydiploma átvétele alkalmából az egyetem Központi Könyvtára dolgozói rövid összeállítással emlékeztek meg Ordódy Máriáról, amely az Egyetemi Információk 1993/9. számában olvasható.

² A vezetésből történő leváltás és a könyvtárból való eltávolítás miatt a 90-es évek elején az Egyetem rehabilitálta.

Mi, a Széchényi Könyvtárban már csak mint a vezetői felelősség terheitől megszabadult, nyugdíjas munkatársat ismertük. Nem is a „könyvtárostól” szeretnék búcsúzni, hanem a szeretett embertől és jó baráttól.³

Képi megjelenítés nélkül hogyan is idézzük fel alakját? megjelenésében is megnyilvánult egyénisége: szerény, de mégis határozott fellépés, egyenes tartás, tiszta tekintet. Ahogy járt-kelt a könyvtárban (a belső kölcsönzés, a katalógusok és munkaszobánk között) látszott rajta, hogy összetett ember, aki teljes figyelemmel végzi feladatát. Rendszeresség és igényesség volt munkavégzésében a könyvtárban éppen úgy, mint otthonában vagy szívének legkedvesebb helyén: Irhásárokbeli kertjében. A feisorolt külső jegyek alapján azt gondolhatná valaki, hogy egy merev „öreglány” volt. Ellenkezőleg: harmónia, derű és békesség vette körül. Szerette és értette a képzőművészeteket és a zenét – művészi véna a családjában több helyütt felbukkant felmenők és leszármazottak között egyaránt – és nagyon szeretett utazni. A kertjét – természetesen – nem hobbiszinten művelte, hanem szakértelemmel (saját maga által is bevalóttan: kicsit önpusztító módon). Határozottan társaságkedvelő volt és nagy számú barátját és ismerősét szívesen meghívta kertjébe és nagylelkűen mindenkinek osztogatott nemcsak gyümölcsöt vagy virágot, de élő növények tövét, virágmagvakat stb. is.

Baráti kapcsolatainak egyik ága a gyermekkorból, a Sophianum leánygimnáziumból eredt. A diáktársak rendszeres összejövetelekkel, társasutazásokkal tartották fenn az 50-60 éves leánykori baráti és lelki kapcsolatokat. Mária – ha csak tehette – ezeken a közös szervezésű kül- és belföldi utakon mindig részt vett. A nagyon kedvelt Olaszországgal és Ausztriával azonos módon szerette a hazai tájakat is: pl. amikor új Trabantját kellett bejártatnia, a nyugat-dunántúli arborétumok végiglátogatását tűzte ki célul (ez nem halványuló kertészérdeklődését is elárulta).

Széles ismeretségi köre volt kertész oktatói és kutatói körökben, de a szakmán túlmenően számos hajdani tanár és kolléga családjában szinte családtagnak számított. Vidéki volt pálya-

társak – kertészek és könyvtárosok egyaránt – Pestre jöve még nyugdíjas korában is felkeresték. Amikor az OSZK-ban dolgozott, akkor is többször szakozóként elment segíteni régi kollégáihoz a Mezőgazdasági Múzeum vagy a Természettudományi Múzeum Növénytára könyvtárába. Máriának érzéke volt ahhoz, hogy ápolja a kapcsolatokat. A „jobb adni, mint kapni” meggyőződés jellemezte és sokszor érthetetlenül nagylelkű volt anyagi javak tekintetében éppen úgy, mint más természetű áldozatvállalásban.

Fent említett kapcsolatait megelőzve kellett volna szólnunk arról, hogy kiterjedt rokonsághoz milyen viszony fűzte. Hajadon volt egész életében, de mégis családban élt, mert a váratlanul elhunyt apa és a háború végén hősi halált halt egyetemista öccse eltávozta után még a hetvenes évek elejéig idős nőrokonokkal élt egy fedél alatt (édesanya és két nagynéni). Rajtuk kívül koncentrikus körökben helyezkedtek el az első- és másod-unokatestvérek és azok leszármazottjai, akiket mind számon tartott. Neki nagyon fontos volt e tág család, de vonzalma nem volt egyoldalú: olyannyira megbecsült nagynéni volt a széles rokonságban, hogy pl. halála előtt kb. másfél hónappal, egy pécsi unokatestvér unokájának a diplomaosztó ünnepségén részt vett (pedig legalább 3 generáció választotta el az ünnepelttől).

1982 óta kerülgette őt a Kaszás, három fordulóban meg is vívott vele és átmenetileg legyőzte. A várható események teljes tudatában, rendkívül bölcs filozófiával élte napjait: úgy tett, mintha semmi baj nem lenne, azaz szorongás nélkül élte életét. Nemcsak a mai, hanem a holnapi feladatokról is gondoskodott. Ugyanakkor „adminisztratív” elrendezte ügyeit, hogy ha bármelyik pillanatban meghalna, ne hagyjon zűrzavart az örökösök feje fölött.

Végül is, tényleg váratlanul – de nem készületlenül – érte a halál. A kívülállónak úgy tűnik, hogy a Nagy Rendező az élet színpadán az utolsó két hónapban beállította a végjelenetet. Kezdődött áprilisban egy kórházban elviselt mélyvénás trombózissal. Ebből felépülve az ezt követő hetekben szinte összes szeretett családtagjával még egyszer találkozhatott.

3 *Az OSZK nyolcszintes épületében, a sok száz dolgozó között megemlékezésünk olvasóját eligazítandó elmondjuk, hogy Ordódy Mária a harmadik szinten, a Külföldi Folyóiratok Központi Katalógusában dolgozott részfoglalkozású címszerkesztőként a „Külföldi időszaki kiadványok (KIK) a magyar könyvtárakban a XVII. századtól 1970-ig” c. retrospektív leíróhelyjegyzék szerkesztőségében.*

Fölöttébb szomorúak voltak június utolsó napjai, szinte minden napra jutott egy haláleset, melyet a rádió is bemondott. Az elhunytakat nem csak foglalkozásuk, ismertségük, hanem értékes személyiségük miatt is tiszteltük, az átlagnál magasabb klasszist képviseltek, így távozásuk közéletünkben is veszteséget jelentett.

Egymást követve meghalt Benkő Gyula színművész, Fodor András költő, Andorka Rudolf egyetemi tanár.

Az ő eltávozásuk a mi emlékezetünkben örökre összekapcsolódik Ordódy Mária halála dátumával.

Csillag Sándorné

MUNKÁNKRÓL, KÉRDÉSEINKRŐL

Olvasószolgálati és tájékoztató főosztály Jövőkép, 2005

Milyen lesz az Országos Széchényi Könyvtár 2005-ben? Mit és hogyan szolgáltat majd az akkori Olvasószolgálati és tájékoztató főosztály? A társozvtályok jövőképében minden bizonyosan hangsúlyosan szerepel például a számítástechnikai fejlesztés megvalósítása, az elektronikus dokumentumok gyarapításának és feldolgozásának új feladata, a nemzeti bibliográfiai rendszert érintő kihívások, a központi katalógusok és a retrospektív konverzió révén átalakuló szolgáltatási módok, a könyvtárközi dokumentumellátás gyökeresen megváltozó eszközrendszere, az állományvédelmi feladatok kibővítése a dokumentumok digitálizálása révén – mindez és még sok, részben már most előkészületben vagy éppen megvalósulóban lévő módszer, eszköz befolyásolja a nemzeti könyvtár törzsgyűjteményi dokumentumainak majdani tárolási, szolgáltatási rendjét, az információellátás eszközrendszerét.

Az elektronikus média és a telekommunikációs hálózatok – ez a két eszköz jelenti az információs társadalom alapját, és ezek szolgálnak alapul a jövő nemzeti könyvtára számára is munkája korszerűsítéséhez.

A törzsgyűjteményi dokumentumok biztonságos tárolása

– Már 2000-ig megoldandó a raktározási lehetőségek növelése az OSZK közvetlen közelében elhelyezett új raktári terekkel; bármennyire is gyarapodik majd a számítógépen is vagy csak számítógépen olvasható dokumentumok

köre és száma, a nemzeti könyvtár soha sem lesz virtuális könyvtár.

– A digitális dokumentumok tárolási, feldolgozási és szolgáltatási feladatai új, komplex módszereket igényelnek, a tárolás és a szolgáltatás, ideértve a dokumentumok „másolását” is együttes munkafolyamatban történik.

– Megoldandó a csak elektronikus formában létező dokumentumok archiválása, meghatározott státusban való rögzítése, ez előfeltétele a nemzeti bibliográfiai számbavételnek is.

– Mindez összefügg azzal, hogy a nemzeti könyvtár elsődleges feladata a valamilyen formában meglévő dokumentumok elvileg korlátlan időre szóló megőrzése, ehhez képest a digitális dokumentumok csak információszerezést célzó, egy „dinamikus könyvtár” gyűjtőkörébe tartozó változatainak folyamatos szolgáltatása, különösen pedig bibliografizálása kevésbé elvárható tevékenységi forma.

– Az állományellenőrzés eredményekre támaszkodva hatékonyabb eszközökkel kell védeni a gyűjtemény jelenlegi helyzetét, majd biztonságosabb tárolási, ellenőrzési, szállítási módszereket kell kipróbálni és bevezetni.

– Ugyancsak az állományellenőrzésnek a dokumentumok állapotára vonatkozó adatait is figyelembe véve, törekedni kell arra, hogy az állományvédelmi tevékenységben számítógépes módszerekkel lehessen majd kiválasztani a leggazdaságosabb sorrendet, a legcélszerűbb munkafolyamatot.

– A telelftrendszer teljes felújítása néhány éven belül elengedhetetlen, ugyanakkor a teljesen gépesített raktár még távoli perspektíva.

A dokumentumok kiválasztása és szolgáltatása

– Az OSZK törzsgyűjteményi katalógusai teljes egészükben számítógépen lesznek, és lehetőség nyílik a központi katalógusokkal közös keresésre. Szakértői rendszerek segítenek megtalálni a legcélszerűbb elérési módot.

– A katalógusok elérhetők távolról is, a keresett könyvek adatai lekérhetőek, de mód van arra is, hogy a dokumentum teljes szövegét vagy részletét xerox másolatban vagy valamilyen digitalizált formában elkészíttessék és akár faxon, akár e-mail-en vagy más elektronikus eszköz segítségével átküldjék az igénylőnek, aki ugyancsak elektronikus úton fizet a szolgáltatásért.

– Az OSZK állományából kiválasztott dokumentum kikérése (a raktári kéréslap kiállítása, a bizonylat elkészítése, az egész ügylet adminisztrációja és statisztikája) automatizáltan történik. Az OSZK-ban nem található (akár nincs állományban, akár csak nem elérhető) dokumentumokat a rendszer más könyvtár állományából kéri ki, a könyvtárközi dokumentumellátás számítógépes módszereinek felhasználásával.

– A könyvkiadó állomás átalakítása legkétsőbb a kölcsönzési modul bevezetéséig megoldandó.

– A xeroxmásolás mellett mindinkább elterjed a dokumentumok digitális másolása tetszőleges hordozóra.

– Az önkiszolgáló másolást a nemzeti könyvtárban is be lehet majd vezetni, ha mód lesz a szerzői jogilag vagy állapotuk miatt védett művek másolás alóli letiltására elektronikus eszközökkel.

Az olvasóforgalom átalakulása

– A csak katalógust vagy bibliográfiai, faktografikus információt keresők egy része elmarad, ha mód lesz az adatbázisok távoli keresésére és a dokumentumok távmásolására.

– A beiratkozástól kezdve végigkíséri az olvasót az Intelligens mágneskártya: a betáplált kódoktól függően nyújt lehetőséget számára olvasótermek, olvasóhelyek, tárolóhelyek, számítógépek, adatbázisok, hálózatok, távközlési, távmásolási, gyorsmásolási szolgáltatások igénybevételére, az egyes gyűjteményrészek más-más szintű használatára, mindezen szolgáltatások nyilvántartására, statisztikájára és szükség szerinti elszámolására.

Az olvasótermek korszerűsítése

– Az olvasótermek világítását, szőnyegpadlóját, lehetőség szerint bútorzatát is néhány éven belül fel kell újítani, ha lehet, kicserélni.

– 2005-ben az olvasóhelyek legalább harmada számítógépes hálózati kapcsolattal lesz ellátva, közvetlen hozzáféréssel nemcsak a katalógusokhoz és az adatbázisokhoz, hanem a digitális formában tárolt vagy úgy is rögzített könyvtári dokumentumokhoz.

– A szabadpolcos kézikönyvtárak állománya átalakul, mind több dokumentum elektronikus formában hasznosabb lesz az olvasó számára, mivel a dokumentumban foglalt információk visszakeresésének eredményessége gépi úton meghatványozódik.

A tájékoztató munka változó súlypontjai és eszközei

Az információszolgáltatás terén fel kell készülni arra, hogy az Országos Széchényi Könyvtárban is egyre erősebben érvényesül a tendencia: a felhasználók a bibliográfiai adatok helyett a faktográfiai és a forrásinformációkat keresik, ezzel összefüggésben is a dokumentumokra vonatkozó adatok, a lelőhely megállapítása helyett magukat a konkrét dokumentumokat vagy azok megfelelő részletelt igénylik. E kettős tendencia által követelt változásokra a technikai lehetőségek már kialakultak, az OSZK-nak gyarapítási és szolgáltatási felkészültségét kell majd e céloknak megfelelően fejleszteni.

– Ugyanígy ki kell elégítenünk azt az igényt is, hogy mind jobban előtérbe kerül a felhasználócentrikus könyvtár célkitűzése, a nemzeti könyvtárnak – állományépítő és -megőrző feladatainak maradéktalan megtartása mellett – elsősorban a dokumentum- és információszolgáltatás módszerében és formáiban lesz módja ezt az elvet követni.

– A tájékoztató könyvtárosnak nem az adatok összegyűjtése lesz a fő feladata – erre az adatbázisok, tájékoztatói termékek információs inflációt előidéző özöne miatt kisebb szükség van –, hanem az adatbázisok közötti eligazodás, válogatás segítése, továbbá az adatok értékelésében való tanácsadás. Ehhez járul természetesen a felhasználó folyamatos képzése az új eszközök, lehetőségek megismertetése céljából, részben tanfolyamok, konzultációk, de inkább az olvasóval együttes keresés révén a módszerekre való rávezetés formájában.

– A könyvtárnak rendelkezni kell olyan dokumentumokban, szoftverekben, információk eszközökben meglévő, továbbá felkészült szakember gárdában jelentkező szellemi kapacitással, amely az újabb és újabb kihívásokra azonnal választ tud adni, a felmerülő szolgáltatási feladatokra a nemzeti könyvtárhoz méltóan megbízható, ugyanakkor minél gyorsabb megoldást talál.

– Az információszolgáltatások teljes repertoárját kell nyújtani a felhasználóknak. A potenciális felhasználókkal éppúgy foglalkozni kell, mint a tényleges igénylőkkel. A könyvtár olvasói, úgy is, mint az információs szolgáltatások lehetséges felhasználói, illetve megrendelői, használati útmutatókkal, hozzáférési, kezelési tájékoztatók különféle technikáival, formátumban készült változataival, a könyvtár fontos pontjain elhelyezett számítógépes útmutatókkal legyenek ellátva.

– A nemzeti könyvtár mint a forrástájékoztatás országos központja közvetlen információszerezéssel, a kapott, vásárolt eszközök és egyre inkább a hálózati hozzáférés lehetőségével tudjon információt nyújtani minden hazai gyűjteményről, a bibliográfiák, katalógusok, adatbázisok teljes köréről, kiválasztott szakterületeken tudományos műhelyekről, pályázatokról, ösztöndíjakról, kutatókról, szakemberekről; e célból legyen szervezett kapcsolatban más szakterületek hasonló információs intézményeivel.

– A tájékoztatás eszközeiben, így az OSZK katalógusában is a rendszerbe szervezett és az új fogalmakat csak késéssel figyelembe vevő osztályozások mellett, egyre inkább már helyettük is a jóval rugalmasabb, az új jelenségekkel egyidőben jelentkező tárgyszórendszerek szolgálnak a keresésre.

– A sokféle, több célt kiszolgáló adatbázisok felügyeletét gazdaságos hasznosítását adatbázisokat felülről kezelő, irányító rendszer tege lehetővé.

– Egyrészt a digitális dokumentumok számának növekedésével, másrészt az információs eszközök átalakulásával párhuzamosan közelebb kerül egymáshoz vagy éppen egybeesik a dokumentum és a róla szóló információ kezelése, így az olvasószolgálati és a tájékoztató munka egyes területei is közelednek egymáshoz.

– A tájékoztató munka során gyűjtött, akár későbbi felhasználásra, akár közvetlen olvasói kérésre szolgáló adatok, adatösszeállítások, információgyűjtemények számítógépen tárolva, sok szempontból visszakereshetően, tetszőleges válogatással, formában és hordozón álljanak a tájékoztató munka, illetve a felhasználók

rendelkezésére és legyenek különböző eszközökkel továbbíthatók.

– A könyvtár az igénybevett adatbázisok sorában használja fel információnyújtásra a kereskedelmi célú eszközöket is, a nemzeti könyvtár mint kiemelkedő referencialhely által való igénybevétel előnyös pénzügyi feltételeket kínálhat számunkra. Nemcsak itt, de minden más szolgáltatási területen törekedni kell a gazdaságosságra, a kereskedelmi lehetőségek kiaknázására, az információnyújtás mellett például a szakmai tanácsadás, a feladatokhoz való segítségnyújtás, számítógép és hálózati csatlakozás biztosítása az olvasó saját, nem könyvtári jellegű céljaira.

– A könyvtári, így a tájékoztató munka ügyvitele – a belső, de mind inkább a külső kapcsolatok terén is – szinte mindenütt elektronikus úton folyik: az elektronikus levelezés, a levelezőlisták, a hirdetőtábla, a levelezőcsoportok és a még nem is ismert majdani lehetőségek egyesítik az azonnali kapcsolatteremtés lehetőségét a szükség szerinti archiválás igényeivel, ez különösen fontos a szolgáltatások megrendelésének területén.

– Az információs eszközök között kiemelkedő szerepet játszik majd a CD-ROM, illetve a hasonló technikai és szellemi alapokon nyugvó termékek köre. Mind több lesz a különböző könyvtárak, intézmények által közösen előállított CD-ROM, ezek is, de más, bibliográfiai vagy kézikönyv jellegű CD-ROM-ok támogatják majd az OPAC-okban történő keresést, a találatok pontosabb értelmezését.

– A multimédia a kézikönyvek, az oktatási és szórakoztató célú művek mellett egyre inkább előtérbe kerül a tudományos igényű monográfiák, a szakmai folyóiratok körében.

– A multimédia továbbra is megtartja méltán kiérdemelt helyét a könyvtárhasználat, az információs eszközök alkalmazásának oktatásában, de egyre inkább szükség lesz az információkínálatban eligazító intelligens útmutatók elkészítésére, amely az adatbázisok tartalmának, visszakereső eszközeinek az eddigieknél bővebb, differenciáltabb leírását igényli majd.

Az Országos Széchényi Könyvtárnak a nemzeti bibliográfiai termékek sorozata mellett olyan adatbázis-építő és -szolgáltató vállalkozásokat kell majd működtetnie, amelyek floppy, CD-ROM termékek, az adatok letöltési lehetőségének értékesítésével, témafigyelő, irodalomkutatási, adatösszeállítási és más szolgáltatások terjesztésével, továbbá támogatási, pályázati pénzek felhasználásával, együttműködő intéz-

mények eszközeinek igénybevételével lehetőleg fenn tudják magukat tartani. A legfontosabb e körben – úgyis mint a nemzeti bibliográfiához kapcsolódó, azt teljessé tevő eszköz, a hungarika információ maradéktalan ellátása. A további tudományterületek közül az OSZK gyűjteménye elsősorban a magyar irodalomtudomány információszolgáltatását teszi lehetséges feladatunkká, célszerűen más intézmények, kiadói vállal-

kozások közreműködésével, gazdaságos megoldás esetén.

A nemzeti könyvtárnak gyűjteményével, szolgáltatásával hozzá kell járulnia ahhoz, hogy az információkban gazdag és az információban szegény állampolgárok, illetve rétegek közötti, a társadalmi helyzetüket alapvetően meghatározó szakadék minél kevésbé mélyüljön el.

Budapest, 1997. január 27.

Ottovay László

Könyvtárközi kölcsönzés és dokumentumszolgáltatás – egy régi-új könyvtári szolgáltatás egyre növekvő jelentősége

Napjainkban a könyvtáraknak a változó kor új követelményeinek megfelelően kell szolgáltatásukat átalakítaniuk, illetve új szolgáltatásokkal jelentkezniük.

A könyvtárközi kölcsönzés, az eredeti anyagok egymás számára történő rendelkezésre bocsátása, az egyik legrégebbi, könyvtári együttműködésen alapuló szolgáltatás, amelyhez – új szolgáltatásként – a másológépek, az a/v anyagokat, a mikro- és géppel olvasható formátumokat előállító berendezések elterjedésével hozzákapcsolódott a dokumentumszolgáltatás.

A könyvtárközi kölcsönzés főként a hagyományos, nyomtatott dokumentumok (például könyvek, folyóiratok) elküldését jelenti, a dokumentumszolgáltatás felől a megtartásra hagyományos postán, faxon, e-mailen, egyéb számítógépes módon a megrendelőnek eljuttatott dokumentumot.

A könyvtárközi kölcsönzés – mivel a dokumentum csak a kölcsönzési határidő lejártával került ki a szolgáltató könyvtárból –, főként régebben, ingyenes volt. Az eredeti dokumentumnak a kérőhöz történő elküldésekor pusztán a postaköltség merült föl, és ez nem volt jelentős kiadás.

A dokumentumszolgáltatás esetében mindig fontos tényező az a technika, amellyel a másolást, kicsinyítést, nagyítást, átalakítást elvégzik. Ezzel összefüggésben alakult ki az a gyakorlat, hogy ez a szolgáltatás szinte mindig térítéses, főként ha a megrendelés nagyobb terjedelmre vonatkozik. Napjainkban ezen berendezések ára egyre csökken.

Így alakult ki az a két egymással ellentétes trend, hogy míg az eredeti dokumentumok szol-

gáltatása egyre drágul, és a szolgáltatott dokumentumok köre egyre szűkül, addig a dokumentumszolgáltatás ára nem növekszik, és technikai lehetőséggel soha nem látott mértékben bővülnek.

Mivel Magyarországon – és szinte a világon mindenütt – a tudományos kutatás és a kultúra a költségvetésből egyre kisebb mértékben részesül, alapvető feladat a meglévő források optimális felhasználása. A tudományos könyvtárak számára mindennapi gond, hogyan szerezzék be az oktatáshoz és a kutatáshoz szükséges szakirodalmat, könyvet, időszak kiadványt, kutatási jelentést stb. olyan helyzetben, amikor ezeknek ára meredeken emelkedik. Nyilvánvaló, hogy bizonyos számú dokumentum gyarapításáról le kell mondanunk, és szorosabbra kell fűzni az együttműködést országon, régióon, sőt kontinensen belül is.

Hatékony eszköz számunkra, hogy a számítógépes hálózatok kiépülésével lehetségessé vált a távoli gyűjteményekbe való betekintés, a velük való gyors és célrányos kommunikáció. Napjainkban megfigyelhető az adatbázisok globalizálódása, a helyi adatbázisok regionálissá, nemzetivé és nemzetközivé válása, amely megkönnyíti számunkra a keresett információhoz való hozzájutást.

Az OSZK Könyvtárközi Kölcsönzés osztálya 1996-ban a következőképpen járul hozzá a hazai tudományos kutatás szakirodalmi ellátásához:

Több mint 7000 belföldi kérés belföldi leltőhelyre közvetítésével segítettünk abban, hogy a dokumentum igénylője és az országban meglévő dokumentum a lehető legrövidebb idő alatt találkozzék.

Több mint 10 000 belföldi kérés külföldi le-
lőhelyre közvetítésével hozzájárultunk ahhoz,
hogy majdnem 8000 külföldi dokumentum érke-
zett az országba, ennek fele kölcsönképpen ér-
kezett könyv, fele pedig megtartásra érkezett
papírmásolat és mikroformátum. A legfrissebb
tudományos eredmények forrásai a folyóiratok,
ily módon a kb. 4000 cikkmásolat megszerzése
a hazai tudományos élet kurrens információval
való ellátása terén fontos eredménynek tekint-
hető.

Legfontosabb szolgáltató partnereink Nagy-
Britannia, Németország és az Amerikai Egyesült
Államok. Tőlük érkezett a külföldi dokumentu-
mok 68%-a.

Ezekre az országokra az jellemző, hogy
nemcsak az adatbázisaihoz való hozzáférést
teszik lehetővé, hanem nagy gondot fordítanak

a kölcsönzés és a dokumentumszolgáltatás zök-
kenőmentes lebonyolítására is.

Számszerűleg kevesebb, de jelentőségé-
ben nem kisebb a külföldről érkező kérések
közvetítése. 1996-ban kb. 1000 esetben fordul-
tak hozzánk külföldről kérésekkel. Mivel nagy
részük magyarul, teljesítésüket nemzeti könyv-
tárként alapvető kötelességünknek tartjuk.

Összefoglalásként:

Napjainkban kialakulni látszik a világháló-
zat részeként egy európai adatbázis, amelyben
megjelenni minden országnak érdeke és köte-
lessége. Aki ebből kimarad, az kizárja magát a
folyamatos fejlődést biztosító információforrás-
ból. MI információszolgáltatóként és információ-
igénylőként egyaránt jelen szeretnénk lenni.

Kürti Lászlóné

A könyvkiadóról

A figyelmes szemlélő az elmúlt évek éves
beszámoló értekezletein tapasztalhatta, hogy az
Olvasószolgálati osztály minduntalan visszatér a
könyvkiadó állomás berendezésének és mun-
kafolyamatainak kérdéséhez. A könyvkiadó va-
lóban súlyos problémát jelentett, s ezért újra
meg újra kértük a munkafolyamatok reális ki-
vizsgálását, a szükséges átépítés mielőbbi meg-
valósítását. Vázlatrajzokat, skicceket, tervféle-
ségeket készítettünk, részletekbe menő vitákat
folytattunk az érintett osztályok munkatársaival,
de lényegi változást ezek az elképzelések (kép-
zelgések?) nem hoztak.

Aztán az idén tavasszal zöld utat kapott a
hivatalos tervezés. A legtöbb problémát a te-
lelift pálya elhelyezése okozta. Ezért első lépésként
fölmérettük a pálya áthelyezésének műszaki
problémáit. A szakemberek, legnagyobb sajná-
latunkra, azt állapították meg, hogy az átépítés
műszaki okok miatt nem valósítható meg abban
a formában, ahogy mi azt megálmodtuk. Költésé-
ges, nagy léptékű terveinket fel kellett adnunk,
és más megoldást kellett kitalálni. Kitaláltuk. És
az eredmény augusztus elejétől a könyvtárhasz-
nálók szolgálatában áll.

De ez csak Innen nézve ilyen egyszerű. Ma-
ga a probléma a könyvtár tervezéséből, illetve a
kivitelezés módosításából, menet közbeni vál-
toztatásából magyarázható. Ismeretes, hogy
eredetileg az olvasótermi kiszolgálást tervezték
meg. Azt, hogy a raktári dokumentumok a kérő-

cédulák alapján az olvasó által megjelölt terem-
be érkeznek fel, hogy az olvasó itt veszi át, itt
adja vissza őket, hogy tehát minden olvasószol-
gálati munka a termékbe összpontosul. Ehhez
építették ki a teletlift állomásokat, és ehhez állí-
tották fel a kényelmes szolgálati pultokat. Tudo-
munk szerint a kivitelezés utolsó szakaszában
váltott meg minden, mert ez a kiszolgálási
rend nem adott lehetőséget a dokumentumok
mozgásának központi nyilvántartására. (Erre
csak a teljes számítógépes kölcsönzési rend-
szer bevezetése után kerülhet sor. Másrészt per-
sze az is tagadhatatlan, hogy az eredeti konst-
rukcióval szemben „átgazított” teletlift zajossága
is szerepet játszott a módosításban.) Nos, a lé-
nyeg abban foglalható össze, hogy a nyilvántar-
tás jelentőségének előtérbe kerülésével az olva-
sók fogadására és a könyvtári dokumentumok
forgalmazására kialakított munkahely a könyv-
tár berendezésének-beüzemelésének utolsó fá-
ziséban jelentőségét messze alulmúló figyelmet
kapott, és tulajdonképpen csak ez az egyetlen –
és kétségtelenül az egyik legfontosabb, nemzeti
könyvtári feladatra figyelmező – szempont ér-
vényesült a könyvkiadó kialakítása során, éspe-
dig a forgalmazott dokumentumok központi ör-
nyilvántartásának biztosítása. Ennek egyenes
következménye lett az, hogy az olvasószolga-
latos munkatársak már a megnyitástól kezdődően
csak részben végeztek valóságos olvasószol-
gálati munkát, munkalejük másik részében a
dokumentumok mozgatásával foglalkoztak.

A megnyitást követő első időszakban ez az ideiglenesen kialakított munkahely is alkalmas volt az olvasószolgálati és a raktári feladatok ellátására. Az olvasószolgálat munkatársai a nemzeti könyvtárhoz illően tudták fogadni, tájékoztatni, tanácsokkal, könyvtárhasználati ötletekkel ellátni az olvasókat, segíteni a kezdőket a könyvtári jelzetek, jelölések értelmezésében, és talán megkockáztatható az az állítás is, hogy egyfajta elégedett bizalmi viszony alakult ki könyvtárosok és olvasók között. A korábban hosszú ideje ládázott dokumentumokhoz való hozzáférés, az új könyvtár újdonsága, a régi épülethez kötődő ismeretségek stb. nagy szerepet játszottak ebben, de az is igaznak látszik, hogy alapvetően a kisebb forgalom biztosította a zavartalan működést. A kilencvenes évek elejétől tapasztalható forgalomemelkedés azonban mindinkább megbontotta ezt a „bensőséges” viszonyt könyvtár és könyvtárhasználók között. Nagyüzemmé váltunk, vizsgaidőszakban ezer-ezeröttszáz látogatónk van naponta, de a vizsgaidőn túl is több százan keresnek fel bennünket. Kihasznátságunk a mérési időpontok függvényében lényeges eltéréseket mutathat, de általános a növekvő tendencia. Nos, ezt a forgalmat már nem tudta kiszolgálni a könyvkiadó. Az egyetlen fogadói pontra érkező olvasókat hosszú sorba kényszerítettük, az olvasószolgálat munkatársai egyre nagyobb feszültségben dolgozva szinte már csak a dokumentumkiszolgálásra (mozgatásra) tudtak figyelni, a raktár munkatársai szinte minden létező felületet felhasználtak a raktárból érkező dokumentumok előkészítésére stb. A zsúfoltság, a nem múló tömeg pszichikus hatása mellett a kényszerűségből fokozatosan elhagyott feladatok hiánya is egyre inkább jelentkezett és ha lehet, fokozta a rossz közérzetet. A kihelyezések és a mikrofilmezés ellenőrzésének elmaradása volt a legsúlyosabb. Mind egetőbb szükség jelentkezett a köztudottan hosszú ideje elkészült kihelyezési és a készülő mikrofilmes adatbázis szolgálatba állítására. Hiszen ezek hiányában a revízió során az adatbázisra való hivatkozással nem pontosított nyilvántartás már nem adhatott kielégítő információt, és így az olvasót fölösleges várakozásra kényszerítettük. Olvasóink mind türelmetlenebbé váltak a sorban állás, a várakozás és a kérésekre csak hosszú várakozási idő elmúltával kapott negatív válaszok miatt. Tulajdonképpen nem volt nehéz felismerni, hogy a könyvtár és a könyvtárhasználók közötti munkakapcsolat a nagyüzemi forgalom mellett már más fizikai környezetet kíván, és

más típusú munkafolyamatok kialakítását teszi szükségessé.

Az olvasói és a munkatársi észrevételek éveken át jelezték, hogy a helyzet megérett a változtatásra, de miután a teellft áthelyezésével kapcsolatos elképzelésekről idén végleg, és műszaki ok miatt kellett lemondani, új megoldást kellett keresni. Két tervezet készült, és mind a kettővel szemben az volt az alapkövetelmény, hogy ne terheljék meg a könyvtár költségvetését.

Az egyik azt célozta meg, hogy a könyvkiadói funkciókat két részre osztva teljesítsük: a) az olvasó fogadását, a dokumentumok kiszolgálását az olvasótermekbe irányítsuk; míg b) a reklamációkat, a hosszabb beszélgetéssel járó ügyeket a jelenlegi könyvkiadóban bonyolítsuk le. A várható teellftzaj növekedés, a kikerülhetetlen járkálás, a sustorgás minden bizonnyal zavarta volna az olvasótermek csendjét. Ezért ezt a tervezetet elvetettük.

A másik megoldás a jelenlegi könyvkiadó funkcionális átszervezését, és segédleteinek bővítését célozta meg. Kettős feladat állt előttünk. Először, meg kellett valósítani, hogy az olvasók minél nagyobb felületen érkezhessenek a könyvkiadóba. Ezért a szolgálati pultot a könyvkiadó bejáratával szemben helyeztük el. Így a szolgálatot ellátó mindhárom munkatárs szemben áll és fogadni tudja a könyvkiadóba érkező olvasókat, azaz a korábbi egyetlen fogadói pont helyett hármat alakítottunk ki. A másik cél az volt, hogy az olvasószolgálat munkatársai mind teljesebb tájékoztatást tudjanak adni a könyvtári dokumentumok példányairól. Ezért az olvasószolgálat a könyvkiadóban felállított két számítógépen használatba vette a könyvtár állományrevíziója során a Számítógépes Információs Csoport által összeállított kihelyezési adatbázist, azt a segédeszközt, aminek segítségével az olvasókat a kérőlapok leadásakor (a dokumentumok nem teljes, de jelentős részét illetően) azonnal tájékoztatni tudjuk arról, hogy az megtalálható-e a kézikönyvtárak valamelyikében. (A két számítógép lehetőséget ad arra is, hogy a közeli jövőben a Mikrofilmtár Mikrofilm adatbázisát is használatba vegyünk.) Az olvasószolgálati tájékoztató munkára fordítandó időt pedig azzal takarítottuk meg, hogy a raktárból felérkező dokumentumok előkészítő pultját az olvasószolgálat mögé, mintegy karnyújtásnyira állítottuk fel.

Munkatársaink örömmel, de a várható nehézségek miatt egy kevés fenntartással is fogadták a változásokat: olyan problémák merül-

tek fel, hogy bizonyos nyilvántartások távolabb kerültek a kiszolgálói pultról; a félretételek száma emelkedett; az adatbázis kezelése további feladatok elsajátítását követelte meg tőlük stb. Az elmúlt két hónap azonban a bizakodókat igazolta. Az újszerűen elhelyezett és felújított berendezések között mind gyakorlottabban és pontosabban látjuk el a könyvkiadó raktári és olvasószolgálati feladatait.

A változtatások alapvetően arra irányultak, hogy szolgáltatásaink színvonalát emeljük. De látni kell, hogy nem ilyen egyszerű a helyzetünk. Miután végrehajtottuk az 1997. júliusi leépítési programot, a Raktári osztály és az Olvasószolgálati osztály létszáma jelentősen csökkent. Közben többek között a világításrekonstrukció programjának végrehajtásával azon fáradozunk, hogy a könyvtár fizikai környezete a rendelkezésre álló keretek között a lehető legteljesebben elégítse ki az olvasói igényeket, és a takarékosági szempontokat, miközben azon igyekszünk, hogy az évtizede berögződött munkafolyamatokat felülvizsgálva gyorsabb és pontosabb szolgálati munkát végezzünk, ugyanakkor csökken-

tenünk kellett a raktári nyitva tartási időt! 1997. szeptember 1-től kezdődően a keddi, csütörtöki és szombati napokon délután négyig szolgáljuk ki a raktári dokumentumokat. (Persze ennek kompenzálására is kísérletet tettünk: növeltük a félretételi helyek számát.) Amiért küszködünk, az a színvonalas munka, de ennek eredményeit szinte azonnal lerontja a raktári nyitva tartásban bevezetett kényszerű csökkentés.

Úgy tűnik fel, hogy újabb elemzéseket kell végeznünk annak érdekében, hogy a jelenlegi keretek fenntartásával, inkább a munkafolyamatok átszervezésével, valahogy megtakarítsuk azt a munkaidőt, amivel a korábbi teljes raktári nyitvatartási idő visszaállítható lesz...

A „nemzeti tanulószoba” igényei egészen mások, mint a „nemzeti kutatószobáké” voltak, ezt tudjuk, ezért változtatunk, ezért vezetjük be a módosításokat. A beiratkozás után most a könyvkiadó következett.

Köszönjük Drevenka András és munkatársai valamint Szilágyi József és Turi László segítségét.

Tüske László

Gondolatok az ISSN Iroda tevékenysége kapcsán

Az Magyar ISSN Iroda¹ (továbbiakban Iroda) elsődleges feladata az időszaki kiadványok nemzetközi könyvtári azonosító számmal való ellátása, valamint annak ellenőrzése, ill. elősegítése, hogy az a kiadványban helyesen szerepeljen. Itt a munkavégzés a könyvtárosi szaktudáson, elsősorban a dokumentumtipológiai jártaságon kívül pontosságot, jó kapcsolatteremtő készséget és gyakorta humorérzékenységet igényel.

1976-ban az Iroda megalakulásakor, majd 1987-es újrászervezésekor munkatársai a kiadókat részletesen tájékoztatták a nemzetközi azonosító számozásról, a számmegállapítás módjáról és az ISSN használatról. Tevékenységük eredményeként a Magyarországon megjelenő időszaki kiadványokban általánossá vált az ISSN számok feltüntetése. Később az Iroda lehetőséget adott a szám előzetes megállapítására, amelynek feltételeként a Művelődési Minisztérium, majd Jogutódja a Művelődési és Közoktatási

Minisztérium által kiállított okirat (1994 májusától: határozat) bemutatását kérte periodikumok esetén, az évenként vagy annál ritkábban megjelenő kiadványoknál, ill. sorozatoknál a kiadvány induló tagjának cím- vagy borítóoldal másolatát, ennek hiányában a kiadó kérelmező levelét az induló időszaki kiadvány tervezett címének feltüntetésével.

Az ISSN számok megállapításakor a vonatkozó szabvány² mellett irányadónak tekintették – és tekintik – a *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Könyvek Bibliográfiája* valamint a *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Sajtóbibliográfia* gyűjtőkörét, feldolgozási szempontjait és a tipológiai nem egyértelmű kiadványok esetén azok munkatársainak szakvéleményét. A gyors szakmai döntést segítő, ill. a problémás dokumentumok többszöri osztályok közötti „utaztatásának” elkerülésére 1997. júniusában újraelélt az ISBN/ISSN team, amely azóta szükség

1 *Tevékenységéről legutóbb Kisfaludy P. Györgyi – Ritterné László Mária: Bemutatjuk a Magyar ISSN Irodát OSZK Híradó, 38. évf. 1/2. sz. (1995) 20–21. p.*

2 *MSZ 3567 Időszaki kiadványok és sorozatok nemzetközi azonosító számozása (ISSN) (megjelent 1975-ben).*

szerint, az adott kérdésben érintett, esetenként változó tagösszetétellel csütörtökönként tartja megbeszéléseit.

Nemzetközi azonosító számot nemcsak a papírhordozón megjelenő dokumentumokra állapítanak meg, hanem az időszakosan floppy, CD-ROM-on megjelenő kiadványokra is. Ezek feldolgozását, amennyiben beérkeznek kötelespéldányként, az MNB SB, bár még csak előkészületben van a vonatkozó magyar szabvány, az ISBD ajánlásokban foglaltakat alapul véve megkezdte. Amennyiben a nem papírhordozón megjelenő dokumentum eleget tesz a sorozatba tartozás követelményének, úgy az Iroda a sorozati címre is megállapít ISSN-t, pl. legutóbb a *HVG infotár, ISSN 1417-4510* sorozatra. 1996-tól a HVG Rt. különszámait elektronikus formában (floppy és CD-n) is megjelenteti. A törvények közötti ellgazodást segítő keresőrendszert fejlesztettek ki az amerikai Folio Corporation adatbázis-kezelőjére támaszkodva. A keresőrendszert szinonima- és szóalak szótárral is kiegészítették. A sorozat CD tagjai Adó (ISSN 1417-4405), ill. Társadalombiztosítás (ISSN 1417-4413) címen jelentek meg. Az Iroda érdeklődésére a szerkesztőség közölte, hogy Deviza címen is megjelent elektronikus kiadás, ez azonban mindeddig kötelespéldányként nem érkezett, miként a floppy változat számai sem, létezéséről a feldolgozott CD bevezetőjéből tudunk.

A hálózaton terjesztett elektronikus időszaki kiadványok nemzeti bibliográfiai regisztrálásának mikéntje még eldöntetlen, de a külföldi gyakorlatot figyelembe véve az Magyar ISSN Nemzeti Központtal együttműködve ezek számára is megállapításra kerül az azonosító szám. Az online kiadványok számára előzetes ISSN-t az MKM határozata alapján az Iroda állapít meg, a már elérhető kiadványok számára az ISSN szám megállapítását egy kijelölt számtartományban az ISSN NK végzi.

Az, hogy a kötelespéldány beszolgáltatási feyelem lazulása milyen következményekkel járt a Nemzeti Könyvtár gyűjteményének alakulására, valamint a nemzeti bibliográfiai regisztrációra az 1990-es években, ide értve a nem papírhordozón megjelenő kiadványokat is, már többször felmerült. Hogy az intézményre nézve mindennek milyen gazdasági hatásai (voltak)

vannak, szintén. Arról már kevesebb szó esett, hogy a beérkezett anyag feldolgozásakor milyen többletköltséggel jár a kötelezően előírt impresszumatok nem szabályszerű feltüntetés³ (ide értve az ISSN számok elhagyását vagy összecserélését is⁴), a szórványszámokban érkező anyag cím, ill. egyéb adatváltozásainak nyomon követése, a figyelemfelkeltő tipográfiák megjelenése, valamint azok PR okokra hivatkozó gyakori cseréje a főforrásban, amely nem egyszer címváltozást eredményez. (Pl. a Tolna Megyei Kereskedelmi és Iparkamara lapja.)

Miből áll a már említett többletköltség? Egyrészt abból, hogy a hiányzó adatok kiderítése, a besorolási adatok megállapítása a problémás kiadványok esetében többszörösré növeli a feldolgozásra fordított munkaldót. (Ez csak hatványozódik a leírandó CD-k esetében – adatbázisok, multimédiás kiadványok stb. –, ahol a telepítésre és a kiadvány szerkezetének megismerésére fordított idő is hozzáadódik a bibliográfiai leírás tényleges munkaidejéhez, ugyanis az említett kiadványok impresszumadataikat, ill. a különféle címváltozatokat igen leleményesen rejtik el a bibliográfus elől.) Másrészt a kimenő levelekre és telefonokra fordított nem csekély összegből és – ne feledjük – munkaidőből. Természetesen felmerülhet a kérdés, miért akarunk mi olyan adatokat kideríteni, amelyek nem tartalmaz egy kiadvány (pl. kiadó/közreadó)? Mert az MNB füzetek (Könyvek, Új Periodikumok stb.) célja nemcsak a nemzeti kiadványtermés azonosítása és visszakereshetővé tétele, hanem a bibliográfiai tétel szintaktikáján keresztül a lehető legteljesebb és pontosabb információszolgáltatás megteremtése a ma kiadványairól a jövő kutatóinak.

Sajnos ha a hiányzó adatok beszerzéséről és pontosításáról le is mondanánk, akkor sem kerülnénk lényegesen jobb helyzetbe. Az időszaki kiadványok kiadói, feltehetően anyagi indokból, gyakorta váltanak nyomdát. Ez a Kötelespéldány Szolgálat (továbbiakban KSZ) számára az elmaradt számok bekérését nehezíti. Előfordul az is, hogy egy kiadvány negyedik-ötödik évfolyama érkezik be, az előzőeknek nyomuk sincs, mert azokat más nyomda nyomta, amely – ha egyáltalán utolérhető, mert még nem szűnt meg – már a négy évvel előbbi számokból

3 Erről az 1986. évi II. törvény a sajtóról, egységes szerkezetben a végrehajtásra kiadott 12/1986. (IV. 22.) MT rendelettel R. 21. § rendelkezik, nem állítva lehetetlen követelményeket a kiadók elé.

4 Az ISSN szám helye a kiadványban nemcsak az impresszumban lehet, feltüntetéséről szintén a már hivatkozott MSZ 3567-75 intézkedik.

nemhogy tizenhatot, de általában egyet sem képes küldeni. Hogy ne álljon az anyag hosszasan feldolgozatlanul, ugyanakkor ne szaporítsuk „A leírás alapja” megjegyzéseket az IKB Adatbázisban⁵, miután a KSZ-tal egyeztettünk, megpróbáljuk a kiadótól kérni a kiadvány előző számait az OSZK részére, vagy legalább azok forrásainak fotómásolatát az MNB SB számára. Ez természetesen idő és költség. Minden közös erőfeszítésünk dacára az 1997-ben eddig leírt 674 új vagy címváltozott periodikum közül 33-nak még mindig nem sikerült megszerezni az induló számát, 17 esetben az Iroda kérésére a kiadó küldött anyagot. Hogy a KSZ reklamátlására hány Induló szám érkezett késve, az IKB Adatbázis alapján nem mondható meg, erre csak az ottani nyilvántartásokból nyerhető adat, de hogy nem kevés esetről lehet szó, azt revizorként statisztika nélkül is tapasztalom. Ha az adatbázis egészét tekintjük, az 1986 óta újként vagy címváltozottként feldolgozott 10 065 kiadvány közül 1026 induló számáról még mindig nincs tudomása a „Magyar Nemzeti Sajtóbibliográfiának”.

A költségek csökkentésére a „példánykérő” és egyéb információgyűjtő telefonokat már igyekszünk az ISSN Irodán lebonyolítani, amikor az ISSN szám megállapítása miatt egyébként is beszélni kell a kiadóval. Ehhez azonban az ISSN ügyintézését végző munkatársunknak a bibliográfus szempontjai szerint is gondolkodnia kell, és a kiadványra futólag rápillantva kell megállapítania, hogy a leírás során milyen, a kiadvány vagy segédletek alapján meg nem oldható problémát vet fel az adott dokumentum. Az ISSN Iroda dolgozói ideális esetben⁶ nem egyszerűen ügyviteli alkalmazottak, akik számkiadással és annak dokumentálásával foglalkoznak, hanem bibliográfiai és dokumentumtropológiai jártassággal (évek alatt, valójában csak gyakorlat útján megszereshető ismeretek) végzik feladatukat, csak így kerülhet el ugyanis a téves számmegállapítás az előzetes számkérésnél és könnyíthető a feldolgozói munka.

A telefont említve felmerül a kérdés, hogy ugyan a Magyar ISSN Iroda az Országos Széchényi Könyvtár egyik szervezeti alegysége, feltétlenül a könyvtárnak kell-e finanszíroznia a kiadói mulasztásból eredő többletköltségeket, ill. tisztában van-e a MKM azzal, hogy az 1975-ös szabvány által megszabott kötelezettség (az időszaki kiadványok, ide értve a sorozatokat is ISSN számmal való ellátása), ill. az ahhoz kapcsolódó, de a szabvány által nem tárgyalt feladatok⁷ 1997-ben milyen anyagi megterhelést jelentenek az OSZK-nak?⁸ Ha például a sorozati ISSN tévesen vagy egyáltalán nem szerepel a kiadványban (ez hetenként a statisztikák szerint kb. 17–20 eset) az Irodának kötelessége értesíteni a kiadót, és ismételten közölni a helyes számot, ez csúcsidőben minimum egy telefonhívás (Budapestre: 6,- Ft (+ÁFA) percenként, rosszabb esetben vidékre: 31,76 Ft (+ÁFA) percenként, és átlagban 4-5 perces beszélgetés, amíg a számot a megfelelő embernek bediktálhatjuk, akít sokszor csak második-harmadik próbálkozásra sikerül elérni), vagy egy levél (Budapestre: 20,-Ft, vidékre: 27,- Ft). Ugyanilyen értesítési kötelezettsége van az Irodának a periodikumok esetében is, de itt az esetleges számtévesztést csak az évi első számoknál figyelik. (1997-ben eddig kötelespéldányként érkezett és az IKB-ban regisztrált 2450 periodikum közül 115-ben szerepelt téves ISSN és a feldolgozói tapasztalat alapján közel ennyiben egyáltalán nem szerepelt szám.⁹)

Hasonló költségvonzata van még a számmegállapításnak az új és címváltozott időszakos kiadványok (ideértve a sorozatokat is) esetén. 1997 első félévében sorozatra 97, periodikumra 244 ISSN-t állapítottak meg kiadvány alapján, előzetesen sorozatra 80, periodikumra 189 ISSN-t. Mindegyikről értesítették telefonon vagy levélben a szerkesztőseget, ill. a kiadót.

Visszatérve az ISSN Iroda tevékenységére. Munkatársainknak problémát okoz az is, hogy az ÁFA-törvény¹⁰ egy nem létező állásfoglalását

5 Hivatalos nevén: IKB – Magyar Periodika Adatbázis. A cikkben szereplő számadatok ennek, ill. az Iroda füzetes nyilvántartásai alapján.

6 Nagy szakmai tapasztalattal rendelkező munkatársunk, Ritterné László Mária 1997 januárjától előnyugdíjba ment, munkáját helyettesítésekkel pótoltuk 1997 májusáig, amikortól szerződéssel foglalkoztatjuk Szabó Erikát, aki szeptembertől kezd meg tanulmányait az Eötvös József Tanítóképző Főiskola budapesti kihelyezett levelező tagozatán könyvtár szakon.

7 A folyamatos ellenőrzés sajnos elengedhetetlen, különben az ISSN szám „értékét veszti”.

8 Igaz, hogy nem milliós nagyságrendekről van szó, de „sok kicsi...”

9 Ha a feldolgozott számban nem szerepel ISSN szám, azt az adatbázisban külön nem jelöljük.

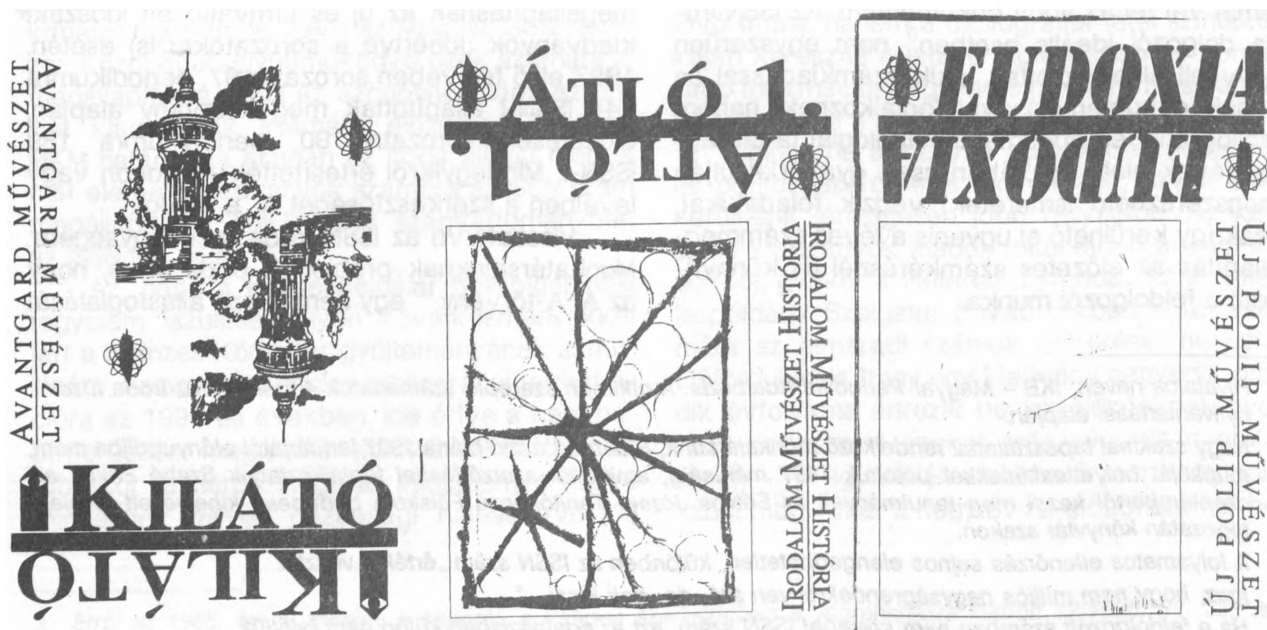
10 1992. évi LXXIV. törvény az általános forgalmi adóról. Időközben többször módosították, legutóbb az 1996. évi LXXX. törvénnyel.

sát „Idézve” még a gyártmányismertetőkre is ISSN szám megállapítását kérik a kiadók, pontosabban sokszor azok megbízottaként a műszaki szerkesztők, a nyomdától kapott információra hivatkozva. Esetenként tíz-tizenöt percig is eltart, amíg az érintettek megértik, hogy a Magyar ISSN Iroda nem hatóság, az ISSN szám csak egy nemzetközi könyvtári azonosító, mint ilyen jelentősége nagy, de az ÁFA-t semmiképpen sem érinti, mert az csak és kizárólag a Központi Statisztikai Hivatal Ipari Termékjegyzék számától függ. Visszatérő probléma még, hogy a kiadók-nak általában a nyomdába adás napján jut eszükbe, hogy nem kérték az új indulású kiadványra ISSN számot. Mivel az ISSN Iroda feladata nemcsak a számkidadás, hanem a Kötelesepéldány Szolgáltatástól naponta érkező könyv és perisor átnézése is az azzal kapcsolatos adminisztrációval egyetemben, amellyel még az adott napon végezniük kell; ezen kívül az előzetes kérelmeknél a címet a katalógusokban és adatbázisokban be kell hasonlítani (nem egyszer fordult már ugyanis elő, hogy ugyanarra a címre egy cégtől pár hét leforgása alatt többen is kértek előzetesen számot), nem képesek minden esetben az ISSN számok azonnali megállapítására, már csak azért sem, mert a faxok egy másik irodába érkeznek. Ezt némi empátiával sikerül

rül az ügyfelekkel megérintni, lévén, hogy a maximum egynapos ügyintézési idővel igen gyorsak vagyunk az országbeli átlaghoz képest. Sajnos egyre több az agresszív, követelőző ügyfél, aki ugyan udvariasan előbb-utóbb meggyőzhető, de ez ismét az érdemi munkától veszi el az időt.

Hogy miért van szükségük a bevezetőben említett humorérzékre az ISSN Iroda munkatársainak? Hogy hidegvérrel viseljék, ha a faxon átküldött hiányos kérelemről a beküldő nem hiszi el, hogy az általa említett cím azon nem szerepel, és az ügyintéző értelmi képességét kérdőjelezi meg. Ha egy ügyfél egy halom okirattal érkezik, és mindegyik kiadványra ISSN-t kér, bár azok még nem jelentek meg, lehet, hogy nem is fognak, de ő így módon szándékozik „levédetni” a címeteket, hiába szerepel a szabványban, hogy a kulscímek és ISSN számok közlése és felhasználása nem esik a szerzői jogi rendelkezések hatálya alá. Ha egy kiadó az általa kiadott kiadványok nagy részének címet reklámcéllal mind rányomtatja a borfőre és az egyéb előző-kekre, oly módon, hogy képtelenség eldönteni, az adott dokumentumnak mi a főcíme, mint a végezetül elrettentésképp közölt példában.

M. Nyiri Gyöngyvér

A hármask borfővel megjelentetett Libra kiadvány.
A belső borfőoldal szintén cím jellegű közléseket tartalmaz

II. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

1996. FEBRUÁR 20.

Kereskedelmi
és Iparkamara lapja

KAMARA

Lapunkból:

Cégnézőben

3. old.

Az új
vámtarifatörvényről

4. old.

Kereskedőverseny
1996.

5. old.

Kereskedelmi és Ipar Kamara

II. ÉVFOLYAM, 1. szám

1996. JANUÁR 20.

1995. NOVEMBER

Tolna-Megyei

KAMARA

Kereskedelmi és Iparkamara lapja

1995. I. évf. 3. szám.

Lapfej 1. évf. 3. sz. (1995. nov.)
Lapfej 2. évf. 1. sz. (1996. jan. 20.)
Lapfej 2. évf. 2. sz. (1995. febr. 20.)

Számítógépes képzés a KMK-ban

Az utóbbi fél évtizedben jelentősen megváltoztak a szakképzésre vonatkozó rendeletek, ezek egyike-másika megtépázta kissé a könyvtárosképzés eddig kialakult rendjét is. A KMK oktatási osztálya igyekezett megtalálni a helyét, szerepét, úgy is fogalmazhatnánk, lehetőségeit az éppen érvényes oktatási törvények kínálta (olykor visszafogta) lehetőségek közepette.

Közhelyszámba megy, hogy a számítógépnek egyre nagyobb szerep jut a könyvtári feldolgozásban és szolgáltatásokban, miközben tény: a könyvtárakban dolgozók derékhadának nincs semmilyen ismerete erről a technikáról, hiszen azok, akik tanulmányaik során szinte automatikusan jutottak számítógépes ismeretek birtokába, még nem lepték el ezt a szakmát. (Vajon fogják!?) Ezért is döntöttek úgy a KMK-ban, hogy noha ennek semmi könyvtári vonatkozása nincs, hiszen bárhol, bármelyik kft-nél, bt-nél indíthatnak, és indítanak ilyen, mégis szervez alapfokú számítógépes tanfolyamot. Alapszolgáltatás jelleggel, tehát elfogadható, mérsékelt összegű tandíjjal, s oly módon, hogy tematikája a hallgatók speciális munkaterületét figyelembe veszi s a számítógép könyvtári hasznosításának számtalan lehetőségére tanítja meg hallgatóit.

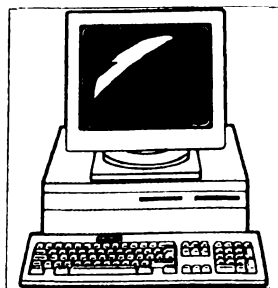
Az idén ősszel már a harmadik csoport kezdi tanulmányait a KMK-nál, kitöltve a teljes létszámkeretet (16 fő). A jelentkezettek között növekvő számban vannak az OSZK-sok, ami a nemzeti könyvtár „gépesedésének” egyenes következménye, és két dolgot is bizonyít: eddig nem vált rendszerré az intézetben a számítógép-használók derékhadának felkészítése, azok azonban, akik szeretnék, ha munkájukat a számítógép segítené, fel akarnak készülni erre. Minden bizonnyal szerepe van a nagyfokú érdeklődésben annak is, hogy a tanfolyamot záró vizsgáért államilag elismert, szakirányú végzettséget igazoló bizonyítvány jár, néhányan esetleg a vizsgával autodidakta módon szerzett ismereteket ismertetik el.

(A szakképzési törvény komoly szűrésnek veti alá a képzőhelyeket: igazolniuk kell, hogy rendelkeznek megfelelő színvonalú technikai felszereltséggel és oktatói felkészültséggel, nincs köztartozásuk, tantervüket a téma valamely szakértőjével minősíttetniük kell stb. Ennek persze örülni lehet, mert esélyt ad rá, hogy nem lepik el a képzési placot a kóklerek. Ebben a képzésben a következő fokozat a szoftverüzemeltető, amely az adatbázis-kezelésen túl komoly programozói gyakorlatot is ad. Ilyet a KMK csak külső előadók bevonásával tudna indítani, ettől pedig megugrana a tandíj, emiatt nem szerepel a tervekben. Amiatt sem, mert talán nincs is feltétlenül szükség programozó könyvtárosokra...)

Az első vizsga izgalmain túl vannak már a hallgatók és tanáraik: a sokrétű ismereteket számon kérő három fordulót (írásbeli, gyakorlati és szóbeli vizsga) sikerrel vették a hallgatók, ketten színjeles eredménnyel. Pedig a Kereskedelmi Iparkamara (!) vizsgabizottsági képviselőjének a kívülről tapasztalásával kialakult véleménye szerint „ritka igényes” és sokrétű volt a számonkérés.

Ezentúl minden élvben indít új csoportot a KMK, sőt az asszisztensképzés számítógépes gyakorlatain kívül további lehetőséget kínál elsősorban iskolai könyvtárosoknak: a háromnapos Internet-tanfolyamot. Az utóbbiból négy kurzus volt tavasszal, s az őszi négy közül háromra már a nyár elején megvoltak a jelentkezők, mindössze a negyedik, október 20–22. közöttin van még szabad hely. Ezt a tanfolyamot az Iskolai Könyvtárakért Alapítvány támogatásával szervezi az oktatási osztály, a keretmegállapodás három félévre szól. Figyelembe véve az iskolák szinte kampányszerű „internetesedésével” is magyarázható, fokozott érdeklődést, valószínűen további időpontokat is meg kell még az idén hirdetni. Ez azonban egyáltalán nem kellemetlen kényszer az intézet számára.

Fejős László

Számítógépkezelői tanfolyam – hallgatói szemmel

A KMK által meghirdetett alapfokú számítógépkezelői tanfolyam kezdetekor nagy volt bennünk az elszántság és a lelkesedés, ám annál kevesebb a konkrét ismeret arról, hogy valójában mire is vállalkozunk. A jelentkezési határidő lejártával mindössze annyi volt biztosan tudható, hogy a kurzus az alapvető számítógépes tudnivalókon túl a szövegszerkesztés és táblázatkezelés rejtelmelbe is bevezeti a hallgatóságot, s hogy a sikeres vizsgáért a szakképesítést igazoló, a minisztérium által hivatalosan is elismert oklevél jár cserébe. Ez a sejtelmesség az idő előrehaladtával számottevően nem kisebbedett, legalábbis a tekintetben, hogy az éves tematikában szereplő témakörök közül pontosan miről, s főként milyen mélységben kell számot adnunk a három fordulás vizsga során.

Mindazonáltal nagyon élveztük a havonta két alkalommal sorra kerülő egész napos konzultációkat, s mind merészebben bántak a billentyűzettel és az egérrel azok is, akik azelőtt csak tisztos távolságból, jobbra gyógyszerész és postáskisasszonyok keze alatt láttak efféle szerkentyűket. Windows-os kalandozásaink közepette aztán az keltett némi riadalmat, hogy a már többé-kevésbé megismert és megszokott Windows 3.1 helyett egyszerre a többség számára teljesen ismeretlen Windows 95 emblémája jelent meg a képernyőn, mert a KMK időközben némi pénzhez jutván új winchesterekkel, s korszerűbb szoftverekkel frissíthette gépparkját. Ezt az önmagában kétségkívül öröndetes eseményt meglehetősen hálátlanul, a túláradó öröm megnyilvánulásait mellőzve fogadta a „diákság”, attól tartván, hogy a mind közelebb kerülő gyakorlati vizsgán majd nem tudunk kellő magabiztossággal mozogni egy vadonatúj programban. Aztán ezzel is megbarátkoztunk, s már csak egy komoly megpróbáltatás viselte meg kissé a gyengébb idegzetűeket. A tanfolyam befejeződése előtt néhány nappal, illetve az utolsó konzultáció alkalmával ugyanis – a felkészülést segitendő – 2 db, egyenként nyolc oldalas listát kaptunk kézhez, amelyek a számítástechnikai alapismeretek, a szövegszerkesztés és a táblázatkezelés részletesen kidolgozott, fejezetekre és alfejezetekre bontott tananyagát és tantervét tartalmazták, irodalomjegyzékkel kiegészítve. Bár az itt felsoroltak jelentős részéről – ha nem is mindenre kiterjedően, de legalább érintőlegesen – szó esett az órákon, és a házi feladatok elkészítésével is sok mindent felfedeztünk, be-

gyakoroltunk, ám a vázlatpontok között nem csekély számban találtunk olyan meghatározásokat is, amikről meg kell vallani, nem sok mondanánk akadt volna a vizsgabizottság számára. Ezek után a hallgatóság zöme kimondottan fellélegzett, amikor az eredetileg kitűzött vizsgaidőpont az utolsó pillanatban megváltozott és egy hónappal későbbre tolódott, mert így több idő jutott a tanulásra. De minthogy semmi sem tökéletes ezen a világon, kettőnknek ez is gondot okozott, mert a már megszervezett, befizetett nyaralásunk egy részéről kellett lemondanunk ahhoz, hogy levizsgázhassunk.

„Minden kezdet nehéz” – Idézhetjük a bölcs mondást, hiszen tudvalevő, hogy a KMK-ban folyó könyvtárosképzés keretében ez volt az első számítógépes tanfolyam, s így a kísérleti nyulak nem túl hálás szerepében nemcsak nekünk volt részünk, hanem éppúgy oktatóinknak is. Így aztán a tőlünk telhető kölcsönös megértéssel, toleranciával és helyenként humorérzékünk mozgósításával igyekeztünk úrrá lenni a két félév során felmerült szervezési nehézségeken, s tán elmondható, hogy mindnyájunkban nagyrészt kellemes emlékek maradtak az együtt töltött időről. Bizonyára velünk sem volt könnyű, mert ahányan voltunk, annyiféle tudásszinttel érkeztünk a teljes tudatlanságtól a mindennapos géphasználattig terjedő széles skálán, s ilyen körülmények között oktató legyen a talpán, aki mindenki számára érdekes és hasznos órákat tud tartani. A lehetetlennek tűnő feladatot mind a legtöbb foglalkozást tartó, tanfolyamfelelős Fejős László, mind az Excelt tanító Pataki Gábor sikerrel megoldotta, akiknek jóindulata és maximális segítőkészsége egészen a vizsgabizottság eredményhirdetéséig elkísért minket. Köszönet érte.

Kitapostuk a járatlan utat, utódainknak már könnyebb lesz. Így hát nyugodt szívvel ajánljuk minden kollégának, aki mindaddig nem volt képes legyőzni magában a számítógépektől való idegenkedést, de még pisálkol benne némi vállalkozó szellem, hogy bátran jelentkezzen a félévente induló tanfolyamra.

Ami engem illet, csak remélni tudom, hogy frissen szerzett tudásomat az OSZK Könyvek Központi Katalógusának évtizedek óta késlekedő gépesítésével talán még ebben az évezredben a mindennapi munkámban is hasznosítani tudom. De ez már nem rajtam, s nem is a KMK oktatási osztályán múlik.

Mikola Katalin

Kutatási beszámoló a csehszlovákiai magyar kiadványok bibliográfiai feldolgozásáról (1945–1990)

Tisztelt és kedves érdeklődő Kollégák!

Szép feladat beszámolni a már többéves kutatómunkáról, amely a sajtótörténet egy, még hiányzó szeletével foglalkozik.

Beszámolóim címe, egy a jövő évben az Országos Széchényi Könyvtár kiadásában megjelenő sajtótörténeti munka címe is:

„A szomszédos országok magyar nyelvű időszaki kiadványainak bibliográfiája 1945–1990. Csehszlovákia”.

Jelen ismertetés, egyúttal beszámoló az előbb említett országban megjelent magyar, ill. kettős nyelvű időszaki kiadványok bibliográfiai feltárásáról.

Természetesen az előzményekről is kell beszélnünk.

Az OSZK-ban folyó kutatási munka „tűzte ki célul az 1945-től tartó negyedszázadban külföldön megjelent magyar nyelvű sajtó első címjegyzékének és adattárának összeállítását”. (Idézet: Kemény G. Gábor később részletesebben ismertetett munkájából.)

Így került sor 1972-ben a külföldi magyar nyelvű periodikák címjegyzékének kiadására, amely az 1945–1970-ig tartó évekre vonatkozik. A második kötetként a nem szocialista országok anyagát adták ki. Ez az összeállítás dr. Németh Mária, a mint az OSZK Szinnyei alapította külön gyűjteményét képező Hírlaptár akkori vezetőjének „sokéves gyűjtő és feltáró, kutató munkája eredményeként és az ő szerkesztésében, összeállításában ... a jelzett időszakban megjelent sajtótermékek címjegyzékét és adattárát tartalmazza,” – írja Kemény G. Gábor ugyanazon címkezdetű, de a szocialista országok időszaki kiadványait feltáró hasonló igényű munkájának előszavában.

Majd a kor igényét – a magyar sajtótörténet hazai és külföldi magyar nyelvű vonatkozásai iránti érdeklődést – követve jelent meg két év múlva Kemény G. Gábor szerkesztésében a szocialista országokra vonatkozó összeállítás.

Mindkét kiadvány címanyagát tekintve világossá válik, hogy a jelzett időszakban a határainkon túl összesen 1387 magyar nyelvű hírlap és folyóirat jelent meg, ill. némelyike most is megjelenik. Ebből 1984 a nem szocialista országokban, 403 pedig az akkori környező szocialista országokban (Csehszlovákiában, Jugoszláviá-

ban, Romániában, Kárpátalján és az akkori Szovjetunió területén) került kiadásra.

Természetesen ez a számadat az összeállítók szerint csak Irányadó lehetett, mert részben, ill. főként az OSZK állományából, másrészt különböző másodlagos forrásokból állott össze a címanyag.

Amint említettem, a külföldi időszaki kiadványok bibliográfiai számbavételének feldolgozási helye maga a Hírlaptár volt, később 1971-ben egy máig is nehezen érthető döntés – eléggé hosszú folyamat végeredményeként megszünt a Hírlaptár, mint önálló különgyűjtemény, s ekkor a Külföldi Folyóiratok Központi Katalógusa a Magyar Nemzeti Múzeum mögötti Festetics palotába került egészen az 1984-es év végéig, a várli beköltözésig.

Ennek az osztálynak az Országos Széchényi Könyvtárba kerülése óta munkatársa, szláv referense voltam.

Később mód és lehetőség nyílt Fügedi Péterné, akkori főosztályvezető kezdeményezése révén kutatónap elnyerésére. Így már a 80-as évek derekától megkezdődtek ennek a hatalmas munkának első lépései.

A Tájékoztató osztályra kerülve, immár négy éve szintén ez a kutatási feladatomban.

Az évek során több alkalommal volt túlnyomórészt az OSZK Vezetőségi döntése eredményeképpen, részben magánereőből felkeresni a szlovák nagy könyvtárakat, így:

a Pozsonyi Egyetemi Könyvtárat két alkalommal;

a Túrócszentmártoni Matka Slovenska-t, mint a szlovák nemzeti könyvtárat;

a Kassai Állami Tudományos Könyvtárat;

a Dunaszerdahelyi Járási Könyvtárat két alkalommal;

és a közelében, Somorján 1990-ben létesített alapítványi Bibliotheca Hungarica-t, amelyet neves szlovákiai magyarok dr. Zalabai Zsigmond író, egyetemi tanár, mint elnök, Presinszky Lajos helytörténész, a Somorjai Városi Honismereti Ház vezetője és dr. Véghegyi László szociológus, 1992-től mint a CSEMADOK KB országos főtákará, az alapítványi könyvtár főmunkatársa, egyben levéltárának gondnoka – kezdeményeztek. Ez a könyvtár gyűjti a Csehszlovákiában, majd a Szlovák Köztársaságban 1918 óta megjelent és folyamatosan megjelenő bármely

magyar nyelvű és vonatkozású nyomdatermék – szerepel az alapítványi okirat előszavában. Nem hivatalosan hívják ezt a könyvtárat úgyis, mint a Felvidéki Széchényi Könyvtár;

valamint felkerestem a Komáromi Járási Könyvtárat is.

A most kiadásra váró bibliográfiai igényű összeállítás természetesen szerkesztésében, szerkezetében követni és követnie kell a Horthy-korszak idején megjelent időszaki kiadványok számbavételét, amely a Magyarországi hírlapok és folyóiratok bibliográfiája 1921–1944 címmel, Ferenczyné Wendelin Lília és munkatársai szerkesztésében sajnos még mindig csak kéziratban hozzáférhető.

A bibliográfiánk 1945. január 1. és 1990. december 31-e között megjelent időszaki kiadványokat tartalmazza.

A tárgyidőszak előtt induló, illetve inkább azt követően továbbélő periodikumoknak csak azokat az adatait rögzíti, amelyek a tárgyidőszakban voltak érvényben.

A bibliográfia gyűjtőkörébe tartoznak a Csehszlovákia területén magyar, illetve kettős nyelvű:

- hírlapok (napi-, hetilapok);
- folyóiratok (rendszeres, ill. rendszertelen periodicitással);
- hivatalos lapok (beszámolók, jelentések);
- ifjúsági lapok;
- üzemi lapok;
- alkalmi, egyszeri megjelenésű lapok.

Ezek a dokumentumok előállításuk módjától függetlenül (nyomtatott v. bármely sokszorosítási eljárás-ként készültek) szerepelnek a bibliográfiában.

Nem tartoznak a gyűjtőkörbe az időszaki kiadványok közül:

- a nem folyóirat jellegű időszaki kiadványok (évkönyvek, naptárak, iskolai értesítők stb.);
- a számozott kongresszusok, konferenciák kiadványai.

Később feldolgozásra kerülhetnek esetleg ezek a kiadványtípusok is.

Az OSZK-ban már befejezett 1921–1944-es időszakra kiterjesztett retrospektív bibliográfiai módszer alkalmazásával a hazai retrospektív sajtó-bibliográfia rendszerének részeként kívántam az anyagot feldolgozni. Ennek érdekében mind gyűjtőkörében, mind módszertanában elvégeztem azokat az egyeztetéseket, amelyek a hazai retrospektív sajtó-bibliográfia-típusú feldolgozásoknál szükségesnek látszottak.

Az anyaggyűjtéshez forrásként felhasználtam elsősorban az OSZK állományát és az elérhető külföldi nemzeti, ill. regionális könyvtárak anyagát.

Ez évben tervezem a Prágai Nemzeti Könyvtár – Klementinum –, a rosznyói székhelyű Gömöri Könyvtár, s a Lévai Járási Könyvtár és a közeli kisebb helységek könyvtárainak átvizsgálását.

A címanyag kiegészítésének forrásai az OSZK állományában nem szereplő címekre vonatkozóan:

- az egyéb területi sajtóbibliográfiák;
- szlovák retrospektív sajtóbibliográfiák;
- meghatározott időszakokra (évre, évekre). vonatkozó sajtóbibliográfiák.

Az alapeírások és az alapcímanyag mindig az OSZK állományára vonatkoznak és csak az ettől eltérő forráshelyeket kell külön jelezni.

A feldolgozásnál azt a munkamenetet követtem, hogy könyvtárunk katalógusai alapján a címanyagot összegyűjtöttem, rövidített leírással, raktári jelzettel együtt.

Az összeállított címlista alapján a raktárból kikérve autopszliával dolgoztam fel az anyagot.

- Az ismeretlen címek felkutatása érdekében a teljes címanyagot összevettem:
- a tárgyidőszakra vonatkozó sajtóbibliográfiákkal;
  - és a megjelölt ország nemzeti, ill. járási könyvtárainak katalógusaival.

Milyen kiadványt tervezünk?

A tervezett kiadvány tartalmazni fogja:

- a feldolgozott teljes címanyagot; benne a címváltozásnak nem minősülő címváltozatokat;
- a főcím első három szavában előforduló rövidítések feloldását; és az önálló címmel rendelkező állandó mellékleteket; valamint
- mutatókat:
  - személynév-
  - területi
  - földrajzi
  - nyomdai
  - kronológiai
  - és tárgyszó.

A bibliográfiai leírás mindig – lehetőség szerint – az 1. évf. 1. számáról (amennyiben van számozása), ill. más külső forrásból, segédkönyvekből készült.

Minden címléírás bibliográfia részből és részletező számozási adatokból áll.

A bibliográfiai rész a következő adatcsoportokat tartalmazza:

1. Főcím, esetleg párhuzamos cím;

Címváltozás: Előbbi cím;

Utóbbi cím;

Előzmény;

Folytatás;

Közben;

2. Alcím, esetleg párhuzamos alcím;

3. Megjelenési hely;

4. Indulás, megszűnés, szüneteltetés;

5. Időszakosság;

6. Szerkesztőség (fő-, felelős szerkesztő, szerkesztő bizottság – elnök, tagok -);

7. Kiadó vagy közreadó;

8. Nyomda neve és székhelye;

9. Méretek,

s a leírás végén a Megjegyzések rovata, amely feltárja az összefüggést más címekkel:

társlap

kiadásváltozat

főlap

melléklap

állandó, ill. időszakos mellékletek vonatkozásában.

A számozás a következő adatokat tartalmazza:

év, hó nap;

évf. v. ennek értelmében használt kötetjelzés;

füzetszám;

terjedelemadatok: lapszám.

Minden adatcsoport új sorban kezdődik.

Az évek során feldolgozott cseh/szlovákiai magyar időszaki kiadványok száma mintegy 350, természetesen ez az arány még módosul a helyszíni kutatások során.

A kiadvány végén – igény szerint – egy többnyelvű szótár könnyítené meg a magyar és/vagy a szlovák nyelvet nem ismerő külföldi kutató, használó munkáját. Ezek a nyelvek: magyar, szlovák, cseh, angol, német és orosz.

Itt jegyzem meg, hogy általában a környező országokból, így a csehszlovák területről jórészt cserében kapott magyar időszaki kiadványok címanyaga, állománya eléggé hiányos, ezért a pontosabb feltáráshoz és kibővítéshez feltétlenül szükséges a helyszíni – autopszia alapján – történő anyagfeltárás és feldolgozás. (Pl. a hiányzó

címek, évfolyamok, változó szerkesztő, ill. kiadó- és nyomdanevek).

Amint az 1995-ös tanulmányútról készült úti jelentésemben részletesen ismertettem, most csak megemlíteném, hogy a 39 kiegészített címhez 139 év/évf. és 4483 kötet/szám; s az 52 új címhez 137 év/évf. és 142 kötet/szám tartozott.

Az időszaki kiadványokat tematika szerint kb. 20-nál több tárgykörbe sorolhatjuk:

Pl. országos napilapok;

tartományi, járási, községi hetilapok;

tudományos és művészeti lapok;

közművelődési, ismeretterjesztő,

üzemi lapok és tudósítások;

mezőgazdasági és termelőszövetkezeti,

valamint ifjúsági lapok, s így a számadatok

tükrében ezek kb. a 350 címből több mint 80-at jelentenek.

Megemlíteném, hogy ez a készülő sajtóbibliográfia – később kiterjesztve kárpátalja és a volt Szovjetunió és a volt Jugoszlávia területére – megjelentetésével –, nyilvántartásaink bővülnének, kiegészülnének, valamint felhasználhatók lennének a Tájékoztató osztály referencemunkájában. A most már az NPA adatbázisához csatlakoztatott Külföldi Folyóiratok Központi Katalógusában folyó szerkesztési munkálatok forrásértékű anyagául is szolgálhatnak.

Állománykiegészítés szempontjából a Mikrofilmtári osztály is felhasználhatná, valamint Hungarika-dokumentációs osztálya és az Időszaki kiadvány-feldolgozó osztály is haszonnal forgathatná.

Befejező, megtisztelő feladat, köszönetet mondani mindazoknak a személyeknek és intézményeknek, akik és amelyek lehetővé teszik ennek a hungarika sajtóbibliográfiának jelenlegi formában való feldolgozását.

A felkeresett és korábban említett könyvtárak segítőkészen fogadtak, s a rendelkezésemre bocsátották állományuk engem érdeklő részelt.

Köszönöm figyelmüket.

A beszámoló 1997. május 12-én, a VII. szinti Hírlap-olvasóteremben hangzott el, ahol az Olvasószolgálati és Tájékoztató Főosztály kutatónapban részeseül munkatársai a könyvészeti szekció keretében, a könyv- és könyvtártörténeti, továbbá bibliográfiai tárgyú kutatásokról számoltak be.

Beck Ivánné

Revíziós utómunkálatok

A könyvek állományrevíziója 1997. VII. 12-én befejeződött. Műncheni és a Kegyeleti anyag zárta a sort; szándékosan maradtak a revízió végére. Nagyon szép állományrész – sok problémával.

A müncheni jelzetrendszer az 1860-as években nyert felállítást Barna Ferdinánd által.

Későbbiekben, az 1920-as években az ad-remasokszorosítás megoldása után sorozati, numerus currens, ugrószámú jelzetekre tértek át a Gyarapítási Osztályon. Ebből az állományrész-ből (műncheni) szisztematikusan kerültek „felszámolásra”, illetve, ha az új beszerzés csak a müncheni anyagban található meg, abban az esetben a régi jelzet rekatalogizálásra (átszámolásra) került. Ebből adódott a legtöbb probléma

a példány-nyilvántartásban. Pl.: Mov. 5353 c. jelzete áthúzva ld.: 622.647 jelzeten, de ugyanakkor maradt még 1 példány ezen a jelzeten, s természetesen nem volt megtalálható ez a példány. Ehhez a példához hasonlókat jó néhányat tudnánk felsorolni. Minden egyedi esetet összeírtunk, 111 típussal talákoztunk, melyet füzetbe leírtunk, ami a későbbiekben fog nyilvánosságra kerülni. Jelenleg a revíziós utómunkálatokkal foglalkozunk, ami áll a felgyülemlett és jelenleg hiányként szereplő példányok rendbe tételéből.

A következő nagy feladat a hírlap- és folyóirat-állomány ellenőrzésének előkészítése, ami előreláthatólag 1997 őszén kezdődne.

Sefcsik Gyuláné–Szilágyi József

Az Országos Széchényi Könyvtár Mikrofilmtára

elkészítette

a *Mikrofilmek címjegyzéke*

1-8. kötetében megjelent tételek

kumulált feldolgozását MikroISIS-ben.

Az FM-adattár

felöleli a magyar sajtó tekintélyes részét

a kezdetektől 1952-ig,

5225 tételt tartalmaz,

ezekben keresni lehet

a mikrofilmre felvett lapok

címe, alcíme, kiadási helye, régiója, ideje/évköre, lelőhelye, témája, mellékletei és kapcsolatai, valamint a lapra vonatkozó

fontosabb megjegyzések alapján

Az OSZK tervezi az adattár közreadását

KIÁLLÍTÁS

Ballagó-Fischer Christina művészi könyvkötéseinek kiállítása*

Az Írók Boltja új kirakatát, Ballagó-Fischer Christina (az OSZK könyvrestaurátora) művészi könyvkötéseit látva bizonyára megtorpannak az Andrassy úton siető járókelők. Szokatlaná vált számunkra az egyetlen példányban létező, egyedi készítésű, azaz a kézművesség hagyományait folytató, készítőjének a műhöz fűződő érzéseiről is tanúskodó, művészi kötésű könyv. Sőt, maga a könyv is egyre szűkebb „felhasználói” rétegre tarthat számot. A nyomtatott könyv korunk különféle interaktív, digitális, és számos egyéb, „gombnyomásra működő” információterhelői között egyre inkább anakronisztikusnak tűnhet, holott a szépirodalom számára aligha találunk ki megfelelőbb „hordozót”.

A könyv a virtualitás divatjával szemben ténylegesen jelenvaló, amit több érzékünk is bizonyít egyidejűleg, amikor kézbe vesszük a kötetet, reflex-szerű, szinte öntudatlan mozdulattal lapozgatni kezdünk benne, és beszívjuk a frissen nyomtatott könyv jellegzetes illatát. Csak sajnálhatjuk, hogy egy-egy irodalmi mű felfedezését nem a lapok felvágása teszi még élményszerűbbé az olvasók számára.

A mű, a kiadás (külső) formai igényességétől, a tipográfiától és az illusztrációk karakterétől függetlenül jelen van minden kötetben, az olvasó érzelmi kötődését mégis komoly mértékben befolyásolja a könyv művészi megjelenése. Legkedvesebb könyveinkhez a szó szoros értelmében bensőséges kapcsolat fűz bennünket, és bizonyára zavarna valamennyiünket, ha a számunkra olyan fontos műveket silány anyagú, jólrosszul, de inkább rosszul megcsinált, rövid életű kötetek képviselnék a polcunkon. Ezért nem csökken a bibliofil kiadványok iránti igény, sőt, a CD-kiadványok ellentétéként még inkább patinásnak és különlegesnek tűnő műfaj talán még növekvő érdeklődésre is találhat.

Kedvenc művek bibliofil kiadásai jelentik a kiindulópontot Ballagó-Fischer Christina művei számára. A könyvek szerzői között számos német író is találunk Goethétől Böllig, hiszen a mű-

vész német származású – és örömmel fedezzük fel a magyarokat, köztük Pillinszkyt, hiszen Fischer Christina 1971 óta él és alkot Magyarországon. Könyvkötéseikhez szívesen használ pergament és papírt, mindkettő – azon túl, hogy különlegesen finom, érzékeny, szakmai szempontból komoly rutint igénylő, ugyanakkor számtalan lehetőséget biztosító anyag – fontos íráshordozó volt az európai kultúrában, ami további szállal kapcsolja az itt látható alkotásokat a könyvművesség hagyományaihoz.

Az iparművészet XX. századi történetében jelent meg az a gondolat, hogy a könyvkötés a készítő egyfajta személyes olvasata lehet, tehát nem csupán a tartalomra utal, hanem egyúttal egyéni interpretáció is. Ezt a szemléletet fejlesztették tovább az ún. művészkönyvek, más néven könyvobjektok, amelyeket – csupán a közelmúlt kiállításainak tanúsága szerint – a hazai közönség lényegesen közelebből ismerheti, mint a kortárs művészi könyvkötést. A két műfaj egészen más módon közelíti meg az irodalmat és a könyvformát; ebben az összehasonlításban a könyvobjekt autonómnak tekinthető, míg a művészi könyvkötés a szó legnemesebb értelmében alkalmazott művészet.

A művészi könyvkötés fennmaradása egyrészt a műfaj művelőinek lelkesedésén, másrészt pedig az igényes közönség érdeklődésén és támogatásán múlik. A könyvkötés hazánkban megrendítő módon háttérbe szorult: képzési lehetőséget adnak ugyan a művészeti szakközépiskolák, de a tanulmányok további folytatása már nem biztosított. A műfaj néhány jelentős magyar képviselője külföldön alkot, mint pl. Szirmai János vagy Sün Evrard. Frappáns fordulatnak érzem hogy a műfajra most a német származású Ballagó-Fischer Christina hívja fel egy igen széles körű magyar közönség figyelmét – hiszen ez a kirakat statisztikailag minden bizonnyal a főváros legnagyobb nézettségű kiállítóhelyének számít.

Prékopa Ágnes

* A megnyitón elhangzott beszéd ez év áprilisában.

KIADVÁNYAINKRÓL

Megjelent az ÖTNYELVŰ KÖNYV- ÉS PAPIRRESTAURÁLÁSI SZAKSZÓTÁR

Szerkesztette: Beöthyné Kozocsa Ildikó és
Kastaly Beatrix

Összeállította: Albrechtné Kunszerl Gabriella,
Beöthyné Kozocsa Ildikó, Czizler Márta, Csenki
Éva, Jurcsik Erzsébet, Kastaly Beatrix, Ken-
nedy Betty, Simon Imola, Szlabey György.

Országos Széchényi Könyvtár, Bp., 1997.
375 l.

A szakmában hézagpótló mű a könyv- és
papírrestaurálás, a könyvkötés, valamint egyes
grafikai technikák alapvető műveletelnek, anya-
galnak, eszközelnek és berendezéseinek leg-
használatosabb szakkifejezéseit tartalmazza a
nyelvek alfabetikus rendjében. Az öt nyelv a
magyar, német, angol, francia és olasz.

A szótár célja, hogy megkönnyítse a szak-
emberek számára a szakirodalom olvasását és
fordítását. Elsősorban könyv- és papírrestaurá-
torok számára készült, de haszonnal forgathat-
ják könyvkötők, könyvtárosok, levéltárosok és
muzeológusok is.

Ára: 1200,- Ft.

Kapható: az Országos Széchényi Könyvtár
kiadványárusító helyén: Budapest, Budavári Pa-
lota F épület, a főbejáratnál.

Megrendelhető: Országos Széchényi Könyv-
tár kiadványtára, Lados Andrea ügyintéző, 1827
Budapest, Budavári Palota F épület
Telefon: 175-5733/553 m.

ÖTNYELVŰ KÖNYV- ÉS PAPIRRESTAURÁLÁSI SZAKSZÓTÁR

FÜNFSPRACHIGES FACHWÖRTERBUCH FÜR BUCH- UND PAPIERRESTAURIERUNG

DICTIONARY OF BOOK AND PAPER CONSERVATION IN FIVE LANGUAGES

DICTIONNAIRE EN CINQ LANGUES DE LA RESTAURATION DU LIVRE ET DU PAPIER

DIZIONARIO IN CINQUE LINGUE PER IL RESTAURO DEL LIBRO E DELLA CARTA

TÁJÉKOZÓDÁS

A könyvek központi katalógusának helyzete*

Feladatom a könyvek központi katalógusának helyzetét ismertetni. Megoldható lenne egy rövid tómondattal is, sőt egy szóval is, de adjuk meg a módját! Ebben az esetben azonban, nem feltételezve tárgyban ismerethiányukat, meg kell hogy engedjenek némi könyvtártani és -történeti kitekintést.

A központi katalógusok létrehozásának célja és mindmáig fő feladata az ország könyvtárainak tulajdonában lévő kiadványok nyilvántartása egységes besorolási rendben a lelőhely megállapítása céljából, és ezzel az egyetemes hozzáférhetőség programjának megvalósulásának támogatása.

Magától értetődően valósulhat meg e nyilvántartásból az állománygyarapításhoz nyújtható segítség, amivel ínséges időkben – jelesül napjainkban – élnek is a könyvtárak, vagyis a nem elsődleges feladataikhoz szükséges dokumentumok beszerzésétől eltekintenek, ha az más, elérhető gyűjteményben már megtalálható. (Milyen jó lenne, ha csak ezen művek beszerzésétől kellene e könyvtáraknak eltekinteniük!)

A központi katalógus megszervezését Magyarországon az 1922-ben életre hívott Országos Magyar Gyűjteményegyetem már alakuló ülésén felvette programjába, és 1923-ban az akkori kormányzat által létrehozott Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ meg is kezdte a központi katalógus építését 10 könyvtár 1920. január 1-jétől beérkezett állományából. A jelentő könyvtárak köre 1928-ra 20-ra emelkedett és a háborúig ennyi is maradt.

A központi katalógus működése 1944 és 1949 között szünetelt, sőt a katalógust vidékre telepítették.

1949 és 1952 között az Országos Könyvtári Központ – melyet 1945-ben hoztak létre – gondozta a katalógust.

1952-ben az Országos Könyvtári Központot megszüntették, és a központi katalógust az OSZK-ba helyezték. Ez a változás elvileg kedvező lehetett volna, de a katalógus életében – azon túlmenően, hogy az ebben az évben ki-

adott kötelesepéldány-rendelet miatt a magyar anyag bejelentési kötelezettségét megszüntették – érdemi változást nem hozott. 1959-ben például külön élt az 1924 előtti, az 1924–1944, az 1945–1953, az 1954–1956 és az 1957–1959 közötti évek, továbbá a szovjet művek és a pécsi Egyetemi Könyvtár régi anyagának katalógusa.

1961-ben, a katalógusok egységesítésekor a bejelentés évét tekintették rendező elvnek, és az 1945 előtt bejelentett művek katalógusait és az 1945 után bejelentett művek katalógusait külön-külön egységesítették, az 1945 utáni szláv nyelvű, illetve magyar és egyéb idegen nyelvű művek bontásban, azaz három betűrendes katalógust hoztak létre.

A következő jelentős lépés 1970-ben következett be, amikor is az egységes központi címjegyzéket a két alapvető dokumentumtípus szerint, szervezetileg is ketté választották, és létrejött a Külföldi Folyóiratok Központi Katalógusa.

Immáron csak a könyvek központi katalógusáról szólva, a következő fordulat 1985-ben következett be. Az új, nem kevésbé a gépesítést lehetővé tevő, a nemzetközi szabványokhoz igazodó leírási és besorolási szabványok alkalmazásának általánossá válásával, az akkori gépesítési tervekhez igazodva 1986-tól új katalógust nyitottak, immár a nyelvi kettébontást is megszüntetve.

Nézzük a könyvek központi katalógusának jelenlegi felállási rendjét:

A könyvek központi katalógusai

1. Az 1801 és 1945 között Magyarországon és külföldön megjelent és 1945-ig bejelentett művek katalógusa

Mennyisége: kb. 400 000 mű és cédula

2. Az 1801 és 1985 között külföldön és 1952-ig Magyarországon, nem szláv nyelven megjelent művek katalógusa

* A tanulmány először a *Könyvtári Figyelő* 1997. 2. számában jelent meg.

3. Az 1801 és 1985 között külföldön és 1952-ig Magyarországon, szláv nyelveken megjelent művek

3.1 szerzői betűrendes

3.2 cím szerinti betűrendes katalógusai

A 2. és 3. pont szerinti katalógusok mennyisége összesen: kb. 3 millió mű 4,5 millió cédula.

4. Az 1986-tól külföldön, bármilyen nyelven megjelent művek katalógusa

Mennyisége: kb. 350 000 mű 875 000 cédula

A nyilvántartott művek becsült összmennyisége: 3,5 millió.

Az 1. katalógushoz kívánczó megjegyzés: az 1945 előtti bejelentésekkel nem történt meg a háború alatt elveszett, tönkrement művek céduláinak kiiktatása. Az 1801 és 1985 között megjelent művek katalógusában azonban a nagyobb könyvtárak rekatalogizált, 1945 előtti anyaga is megtalálható. Az 1945 utáni revízió alkalmával meglévőnek talált és bejelentett kiadványok így lényegében két katalógusban is szerepelhetnek. Csak az utóbbi három évben fordítunk figyelmet arra, hogy az 1945 előtt kiadott művek bejelentése esetén ezek céduláit a lelőhely ellenőrzése és az új bejelentésre történt átvezetése után az 1945 előtti bejelentések katalógusából kiemeljük.

Korábbi tanulmányokban a kezdő időhatár az első három katalógus esetében a XVI. század, de időközben az 1800 végéig megjelent kiadványok nyilvántartását az RMNY szerkesztősége átvette, az ezen időszakra vonatkozó bejelentéseket a könyvek központi katalógusa folyamatosan átadja nekik.

A könyvek központi katalógusának jellemzésére még néhány adat:

A bejelentő könyvtárak száma

1) 1945-ig 20 könyvtár

2) 1961-ig 150 és 200 között ingadozott a bejelentő könyvtárak száma

3) 1961 és 1974 között az önként bejelentő 150-200 könyvtáron felül az ÁKV Könyvtárellátó Csoportja végezte a devizalgényes könyvek központi feldolgozását, és ezen az úton mintegy 300 (egyébként nem jelentő) könyvtár részére beszerzett külföldi könyv leírása is bekerült a központi katalógusba.

4) 1975-től a jelentő könyvtárak száma a következőképpen alakult:

A bejelentő könyvtárak száma

év	a könyvtárak száma
1975	170
1980	135
1985	198
1990	201
1995	156

A jelentő könyvtárak száma lényegében egy rövid időszakról eltekintve 150-es átlagszámon stabilizálódott a háború után. Lényegében egy stabil könyvtári kör tartotta és tartja ma is szakmai követelménynek külföldi beszerzéseinek szerepeltetését a központi katalógusban, vagy pedig ez az a nyilvános könyvtári kör, melynek külföldi beszerzése van.

A bejelentő könyvtárak köre:

- országos jellegű tudományos szakkönyvtárak,
- felsőoktatási könyvtárak
- az előző két kategóriába tartozó intézmények tanszékei, intézetei,
- FSZEK és megyei könyvtárak,
- múzeumok, egészségügyi intézmények, kutató intézetek.

1996 első félévében 96 599 bejelentést kaptunk: ebből 55 895-öt (58%-ot) a Magyar Osztott Katalogizálási Rendszer projektjéhez csatlakozó 14 könyvtártól.

A bejelentések számának statisztikájától megkímélem Önöket, miután ez az adat mindenkor a cédulák számára vonatkozott, a művek száma csak a besorolási átlaggal következtethető ki. Tipikusan számbűvölet, ami a katalógus szerkesztéséhez szükséges létszám kalkulálásán, az elvégzett munka igazolásán túl igazi tartalmat nem hordoz.

A bejelentésekkel kapcsolatosan kell tennem egy kis kitérőt. Az 1990-es évek elejétől a könyvtárak gépesítése elérte azt az állapotot, hogy jelentős és speciális gyűjteménnyel rendelkező több nagy könyvtár csak elektronikus hordozón tudta gyarapodását jelenteni, ilyen hordozót viszont a könyvek központi katalógusa fogadni nem tudott. Ilyen könyvtár pl. az OMIKK, a SOTE, az OK, a BKE, a Gyógypedagógiai Főiskola, az Állatorvostudományi Egyetem stb. 1995-ben fogadtunk először bejelentést elektronikus hordozón (floppyn). Módszerünkkel nem büszkélkedhetünk, hiszen a floppykról cédulát készítettünk, de mentségünkre szolgáljon célunk: a központi katalógus e miatt keletkezett fehér folt-

jainak eltüntetése, a katalógus információs értékének szinten tartása.

Az előbb említett, az osztott katalogizáláshoz társult könyvtárak 58%-os bejelentési aránya reményeink szerint ez év végére tovább nő, hiszen a SOTE, a KLTE és a BKE gépl bejelentései technikai okok miatt még cédulán nem jelentek meg.

A központi katalógus gyűjtőköre

„A katalógus a tartós megőrzésre beszerzett, tudományos értékű könyvek leírását tartalmazza” – szól lakonikusan a hivatalos leírás. A negatív megközelítés, vagyis a mit nem, már jobban megközelíti a kérdést.

A központi katalógus által nem regisztrált dokumentumtípusok

- zeneművek (kották, librettók),
- térképek (kivéve az atlaszokat),
- a gyermekkönyvek, mesekönyvek, leporellók (kivéve a szerzői gyűjteményeket és az antológiákat),
- forgatókönyvek,
- nyersfordítások,
- az ún. vállalati irodalom (gyártmánykatalógusok, gyártmányismertető, termékismertető, árjegyzékek, használati utasítások stb.)
- táblázatok, adattárak,
- normatív dokumentumok (szabványok, szabadalmak, jogszabályok, kivéve a gyűjteményes kiadványokat),
- konferenciák egyes előadásai,
- 16 lapnál kisebb terjedelmű kiadványok,
- különlenyomatok,
- a nem könyvként megjelent kutatási jelentések,
- a nem könyvként megjelent disszertációk,
- az alap- és középfokú tankönyvek, tanári segédanyagok,
- nyelvkönyvek, nyelvtanulási segédletek,
- programnyelvek,
- az időleges képzőművészeti kiállítások katalógusai,
- statisztikák,
- az ENSZ és szakosított szervezeteinek működésére és szervezetére vonatkozó kiadványok, az egyes szekcióülések anyagai,
- képregények,
- könyvként megjelent időszakos kiadványok (kivéve a részcímes időszakos kiadványokat, ezeket monografikusan nyilvántartjuk).

A katalógus létét a legfontosabb mutató, a lelőhely-kérések száma, és ezen belül a találatok aránya igazolja.

Év	Tájékoztatások összesen	Találatok %
1952	1 656	-
1955	3 342	-
1960	7 408	-
1965	10 667	48
1970	11 886	49,7
1975	16 212	49
1980	21 079	49,2
1985	16 670	43,4
1990	18 800	45
1995	20 049	45,5
1996. okt. 31.	15 003	46,3

Lényeges adat, hogy a lelőhelyek keresésének 80%-a az utolsó 5-8 évben megjelent kiadványokra vonatkozik.

A könyvek központi katalógusának hatékonyságát más szempontból 1964-ben vizsgálták utoljára, amikor is 1000, külföldről bekért könyvet egybevetettek a kéréslappal és a központi katalógus anyagával. Az 1000 kérésből 177 volt bibliográfiailag olyan hiányos, hogy beazonosítása a KKK anyagába lehetetlen volt. 100 olyan művet kértek be külföldről, ami immár autopszlia alapján, a központi katalógusban szerepelt. A kérések bibliográfiai pontossága tapasztalataink szerint ma sem jobb, de annyiban javult a helyzet, hogy 1970-től a KKK segédkönyvtárát felfejlesztették, így mind a kérések, mind a bejelentések pontosíthatósági lehetősége javult.

Olyan elemzéseket, mint amilyenek az NPA-t ismertető tanulmányban szerepelnek (ld. Tószegi Zsuzsa írását), a könyvek hagyományos cédulakatalógusa alapján készíteni nem lehet.

A katalógus értéke, fontossága vitathatatlan, de a továbblépéshez végig kell gondolni, hogy:

- anyaga sok könyvtár saját – minden bizonyosan nem azonos színvonalú – leírásából tevődik össze;
- a leírási előírások, szabványok többször változtak, ezek a katalógusban szerkesztési következetlenséget okoztak;
- az 1970-es évekig a katalógust írásban rögzített szabályzat nélkül szerkesztették;
- a leírásokat dokumentumok nélkül egységsíftették, javították (a múlt idő nem indokolt);
- a katalógusokat többször összevonták, egyes részeket önállóan hagytak, a jelenlegi katalógusok között is van átfedés,

- a katalógus teljessége megkérdőjelezhető, a nem teljessége biztos;
- a lelőhely-adatok megbízhatósága kétséges (törlések, elvesztések jelentése, átvezetése, könyvtárak megszűnése stb.).

Számomra a kérdés így szól: szabad-e, lehet-e, érdemes-e egy gyűjteményektől elszakított, közel 75 év szakmal, történelmi változásainak minden nyomát magán viselő, a bejelentők és a szerkesztők egyéni fegyelmességétől (fegyelmességtől) függő katalógust önállóan gépesíteni, ma, az elektronizáció, a hálózatok korában?

A válasz: NEM!

A katalógus egyetlen információs értékét, a lelőhelyet – azt is csak szigorú ismételt ellenőrzéssel – más megoldások részeként kell hasznosítani.

1990-ben egy tanulmány a következőket mondta:

„... a központi katalógusok teljesítőképességét fokozni kell a számítástechnika segítségével. Az erőik ésszerű beosztása, s az elvárások mérlegelése sorrendet igényel: előbb a külföldi folyóiratok központi katalógusa következzenek, majd a könyveké.

„A lelőhely-információt nyújtó központi katalógusok hosszú távú fejlesztését úgy kell meghatározni, hogy azok a kifejlődő hálózati (network) üzemmódban döntő módon elősegítsék a helyi katalógizálási tevékenység országosan radikális csökkentését.”

Véleményem szerint a folyamat ma már fordított, a katalógizálási tevékenység radikális országos csökkentéséhez, mondjuk az osztott katalógizálás rendszeréhez lehet egy igen fontos információval, a lelőhellyel csatlakozni, és ezzel az osztott katalógizálás ún. központi adatbázisát union catalogue-gá tenni.

A jövőt illetően a legreálisabb elképzelésnek tűnik, hogy

- a katalógust, pontosabban a bejelentések mai rendszerét fenn kell tartani (nagyon sokáig lesznek még egy központi rendszerhez nem

tartozó, de állományukat fejlesztő könyvtárak),

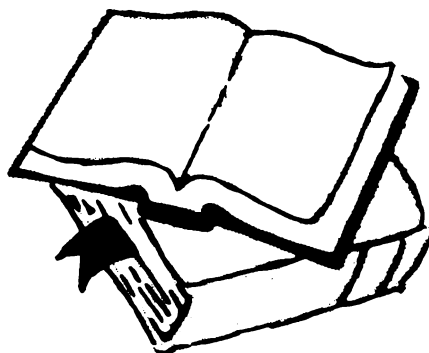
- a központi katalógust a rendszer tagjait megillető jogokkal kell felruházni,
- a központi katalógust technikailag (hardver, szoftver, hálózat) úgy kell fejleszteni,
  - hogy alkalmas legyen egy központi adatbázisba a résztvevők által már feldolgozott, az általa ismert, de a rendszerhez nem tartozó könyvtárak ellenőrzött lelőhelyadatait bevinni,
  - hogy lehetősége legyen a központi adatbázisban még nem szereplő, a rendszeren kívüli könyvtáraktól kapott bejelentések verifikálására külföldi adatbázisokban, netán azok rekordjainak csereformátumos letöltésével,
- a technikai fejlesztés természetes velejárójaként a bejelentések és a lelőhely-keresések hálózati fogadása is adott lesz.

A cédulakatalógus továbbépítése a központi adatbázis feltöltésének megkezdésével lassul, és a rendszerben részt vevő könyvtárak állományának retrospektív feldolgozási ütemének megfelelően mennyisége fokozatosan csökken.

A cédulakatalógus teljes megszüntetése ma reálisan csak az 1986-tól épített katalógus esetében képzelhető el, mivel az osztott katalógizálás rendszeréhez társult könyvtárak többségének retrospektív konverziója általában 1985-86-ig már elkészült, vagy hamarosan el fog készülni.

Annak, az egyébként járható útnak, hogy a központi katalógust külföldi cégekkel (rendszerekkel, pl. OCLC) feldolgoztassuk, és az előbb emlegetett központi adatbázist így hozzuk létre, a katalógus állapotától eltekintve, egyszerűen a hosszú távú pénzühiány miatt, nem látom az esélyét. Csak a feldolgoztatás rekordonként, nagyon szerényen számolva 1,5 \$, és az a központi katalógus technikai fejlesztését, személyzetének kiképzését, a lelőhelyek ismételt kontrollját – ez mind-mind pénz – ugyanúgy feltételezi, mint az előbbiekből ismertetett megoldás!

Rády Ferenc

MUNKATÁRSAINKRÓL

Beszélgetés Téglási Ágnessel, a Nemzetközi és kulturális kapcsolatok osztályának új vezetőjével

– *Kedves Téglási Ágnes, 1997. szeptember elseje óta Ön az OSZK tudományos titkára, és a Nemzetközi és kulturális kapcsolatok osztályának új vezetője, ezért régi szokásunkhoz híven mint új vezetőt szeretnénk bemutatni az Országos Széchényi Könyvtár munkatársainak a Híradó hasábjain. Először is megkérdezném, hol végezte tanulmányait?*

– Főiskolai tanulmányaimat Szombathelyen végeztem könyvtár-magyar szakon. Ez jelentette tanulmányaim kezdetét, azóta életfogytiglani tanulásra vagyok ítélve. Gombocz ösztöndíjas-ként könyvtár szakon posztgraduális tanulmányokat folytattam az USA-ban (Kentben), majd ugyanitt neveléstudományból magiszteri fokozatot szereztem 1987-ben. Doktorl fokozatot 1995-ben az ELTE Könyvtártudományi Tanszékén szereztem.

– *Mely munkahelyeken tevékenykedett eddig?*

– Zömmel szakkönyvtári és oktatói múlttal rendelkezem. Műszaki könyvtárosként kezdtem a pályát, majd a győri Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola könyvtárában dolgoztam 10 évig, ez idő alatt voltam feldolgozó, tájékoztató, majd két évig megbízott könyvtárigazgató. E gyakorlati munkát váltottam fel tanításra: 1989-től a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola Könyvtár-Informatika Tanszék oktatója lettem. Tanítottam dokumentumismeretet, a nyomtatott dokumentumok körét, gyűjteményszervezést, majd ennek kapcsán kezdtem könyvtári menedzsmenttel foglalkozni. Szélesen értelmezve a menedzsmentet, annak alkalmazott területeit is: a vállalkozói, üzleti információszolgáltatások kialakítását, fejlesztését, valamint használóképzést is tanítottam. Ez utóbbi gyakorló könyvtárosként is foglalkoztatott már, így díszdoktori disszertációm is e témakörből írtam.

– *Milyen könyvtári vonatkozású vagy egyéb publikációi jelentek meg eddig?*

– Publikációim szorosan kapcsolódnak a főiskolán oktatót tárgyaimhoz, a könyvtári menedzsmenthez, a vállalkozói, üzleti információ-

szolgáltatásokhoz, valamint ennek oktatásszervezési, módszertani vetületéhez.

– *Milyenek az első benyomásai az Országos Széchényi Könyvtárról?*

– Első benyomásaimat jóval korábban szereztem az OSZK-ról, hiszen évek óta szorgalmasan látogatom az intézményt: különböző rendezvényekre jártam ide, s viszonylag sűrűn felkerestem a KMK szakkönyvtárát. Sőt hallgatóinkat is hoztuk/hozzuk minden évben könyvtárlátogatásra. Úgyhogy jól ismerem az intézményt, mint használó, mint szakmabeli használó. Most belülről ismerkedem, hiszen egészen más itt dolgozni, mint vendégként, látogatóként időnként felbukkanni. Sok megismerésre váró terület van még, a szervezeti felépítéstől az itt folyó munkán keresztül. Kiemelném a kutatómunkát, amit tudományos titkárként koordinálni fogok, s ahol sok behoznivalóm van.

– *Hallhatunk valamit jelenlegi munkahelyével kapcsolatban?*

– A Nemzetközi és kulturális kapcsolatok osztálya kapcsolatrendszere mind házon belül, mind országos és nemzetközi szinten nagyon kiterjedt és szerteágazó. A bővítésnél szem előtt tartandó feladat, hogy az intézmény használt szolgálja, mind anyagi, mind erkölcsi vonatkozásban. A könyvtár tágan értelmezett marketing munkája is osztályunk feladata. Ennek keretében egy egységes arculat kialakítását fontos feladatnak tartom, aminek egyik első lépése a külső formai megjelenítés a nyomtatott ismertetőktől a Web oldalakig. Jelen viszonyaink között elengedhetetlen a könyvtár bevételi lehetőségeinek folyamatos felkutatása, kiaknázása: kiadványterjesztéssel, különböző rendezvényekkel, szponzorok felkutatásával, pályázatokkal. S ezen a ponton lehet összekapcsolni a tudományos titkári feladatokkal az osztályvezetői teendőket. Hiszen a pályázatokban való részvétel segítheti a hazai és nemzetközi partnerekkel folytatott közös kutatásokat, de az önálló kutatáshoz is szükség van pénzre.

– *Köszönöm a beszélgetést.*

Riporter: Batári Gyula

NYUGDÍJASAINKRÓL

Beszélgetés Pelejteit Tiborral, az OSZK KMK ny. osztályvezetőjével

Mivel *Pelejteit* Tibor több mint tíz évvel ezelőtt ment nyugdíjba, ezért az újabb munkatársak már nem ismerik személyesen, így az interjú előtt az alábbiakban közöljük rövid szakmai életrajzát, azonban csak az OSZK-ban eltöltött évekre térünk ki:

Pelejteit Tibor nyugalmazott könyvtáros, az OSZK KMK szervezési és PR osztályának egykori vezetője, tudományos tanácsadó. Több könyve és cikke jelent meg a Közönségkapcsolatok könyvtári alkalmazásáról, a Könyvtár- és Irodalomnépszerűsítés munkáiról, reprográfiai stb. ismeretekről. A magyar könyvtárügy és az olvasás népszerűsítése érdekében szervezett országos rendezvényeknek, PR-tanfolyamainak, előadásainak, az otthon és külföldön (hét közeli fővárosban) rendezett nagyobb terjedelmű könyvtári kiállításainak figyelemkeltő sajtó- és tv-publilitása volt.

Vezetésével alakult meg az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központjában – Közép- és Kelet-Európában elsőként, és az akkori könyvtári vezetés érdeméért – a Public Relations osztály az 1970-es évek végén.

Részt vett a könyv- és lapszerkesztési munkákban: alapította (1963) és 15 évig szerkesztette az Eseménynaptár c. periodikát, rovat-szerkesztője volt az Új könyveknek, és kezdetétől megszűnéséig (1972–1992) a Látóhatár c. folyóiratnak.

– *Kedves Tibor, keveset hallottunk rólad a Híradóban megjelent, Veled készített interjú óta, mivel foglalkozol mostanában?*

– A Könyvtári Levelezőlap egykori szellemes rovatcímére emlékezve válaszolhatok a legrövidebben: Halló, még itt vagyok! – Megtisztelő, hogy az OSZK Híradó 93/11–12-es számában megjelent interjú után ismét szólhatok. Az elmúlt 3-4 évem ugyanis – a betegségeket leszámítva – kellemes „munkalázbán” telt el, és

szívesen beszámolok róla. Elkészült egy újabb szakkönyvem a PR-ről. Napjaink egyik alapvető témájáról szól, a közönségkapcsolatokról, és talán ezért is támogatta megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap. Kiadása a második utánnomáson tart.

Most már nyugodtan elmélkedem a fiatal korom óta kedvelt koratiusi mondáson: NON OMNIS MORIAR, vagyis Nem halok meg egészen...

– *Értésültünk, hogy számos tanulmányod, szakirodalmi szemléd, könyv- és lapszerkesztési munkásságod után*

1996 őszén megjelent a harmadik önálló köteted, a „Public Relations”. A kommunikáció szervezésének gyakorlati kézikönyve és kiegészítő ismeretei. Beszéljél erről a művedről?

– Már a könyv címe is jelzi, hogy a Public Relations, vagyis a „Közönségkapcsolatok” mai modern szemléletű elvét és gyakorlatát most szélesebb körben – inkább a kisebb szervezetek és vállalkozások tevékenységében – szeretném bemutatni. A Public Relations-ról (A PR-ről) szóló ismeretanyag az 1980-as, 90-es években csak néhány felsőfokú szintű könyv, egytemi jegyzet és szakcikk formájában jelent meg. A most feldolgozott munka *népszerű fogalmazásában és a PR-hez kapcsolódó egyéb szakismeretekkel, társstudományokkal kiegészítve* tárja elénk

- a szervezetek iránti bizalom megszerzésének és fejlesztésének,
- a társadalmi környezettel tartott kétoldalú kapcsolat ápolásának
- és a magatartási viselkedési normák elsajátításának ismértelt.

A PR-tevékenység alapelvének könnyebb megértését segíti elő a PR nemzetközi és hazai történetével és részletes irodalmi szemléjével foglalkozó bevezetés. (Csak megjegyzésképpen

említem, hogy a hazai PR-könyvekben eddig alig szerepelt ilyen szakirodalmi szemle és történeti összefoglalás.)

A tárgyalásra kerülő megjelenési formák között megtaláljuk a személyes, a csoport- és a tömegkommunikációs módszerek, illetve eszközök leírását. A PR-publikációk körében új témaként jelentkezik a személyes kommunikáció *érveléstechnikáival* foglalkozó része. Az írásos kommunikáció című fejezetben is újdonság a zsargonszavak hibáiról és a levelezési formák előírásairól szóló részlet. A tömegkommunikációs példák főként a *sajtóközlemények* megírásához adnak segítséget. *A példatár egy teljes PR-programról is beszámol.*

A mű kézikönyv jellegét erősítik a PR-tevékenységhez kapcsolódó *szakismeretek és társtudományok* tömören összefoglalt ismertetése, táblázatai a könyv utolsó fejezetében. Ilyen megközelítésben még nem jelent meg PR-rel foglalkozó könyv, mely bemutatja az egységes kézirat-szerkesztés és korraktúrakészítés szabályait, a tipográfiai alapelveket és méretarányokat, a kiállításrendezés, termékbemutató esztétikai és lélektani alapismereteit, valamint a PR kapcsolatát a szociológiával.

A PR-hivatástudat elmélyítését és az intézmények, nonprofit szervezetek, kisvállalkozások vezetési kultúráját segíti a *szakmai magatartás európai szabályzatáról* és a PR-tevékenységgel kapcsolatos kötelezettségekről tájékoztató néhány részlet is, amely a Magyar Public Relations Szövetségről szóló fejezetben kapott helyet. A könyv – összességében nézve – *munkaeszköz.*

– *Könyvednek milyen könyvtári vonatkozásai vannak?*

– Az eddig megjelent néhány hazai PR-könyv egyike sem részletezte a PR magyarországi kialakulásának közel 30 éves fejlődéstörténetét. Így a könyvtárak úttörő szerepe is kimaradt az egyébként is rövid ismertetésekből. Könyvem pótolja ezt a hiányt, és helyére teszi, pontosabban megkísérli helyére tenni könyvtáraink presztízsét. Az ismertetett példák többsége könyvtári jellegű. Ez azért előnyös – amint a Bevezetésben írja dr. Mérő Éva, a kötet egyik szaklektora –, mert a könyvtárak közvetlen kapcsolatban állnak a különféle intézményekkel és vállalkozásokkal, sőt a hozzájuk hasonló nonprofit szervezetekkel is. Irodalomfeltáró és könyvkölcsönző munkájuk során ajánlani tudják saját tapasztalataikat és a PR-irodalmat.

A minden témakörben érdeklődő könyvtárosok fogékonyak a PR-szemléletre. A gyöke-

rek az 1970-es évekig nyúlnak vissza. A KMK-ban már 1976–77-ben rendeztünk országos PR tanfolyamot. Friss példa a könyvben az Összefogás a könyvtárakért 1995 című program, amelyet az akkori Könyvtári és Informatikai Kamara szervezett. Sürgősen meg kellene ismételnit! A Sajtóközlemények példatára az OSZK és más nagykönyvtárak olvasószolgálati kommunikációt idézi.

– *A PR-szakma is hírt adott a könyvről. Említenél néhány véleményt?*

– Íme néhány vélemény: A PR HERALD, az első magyar public relations folyóirat kritikájában Varga Mihály hiányt póló, jól sűrített munkaeszköznek tartja a könyvet. Kiemeli a megcélzott olvasókör fontosságát: a kisebb intézmények, könyvtárak, nonprofit szervezetek és vállalkozások PR szervezőit, vezetőit. Elgondolkodtató – írja – az írásos kommunikációkban található hibás kifejezések szótára, a szerkesztés, a korrektúra stb. szakmai fortélyainak taglalása.

A MARKETING & MENEDZSMENT című folyóiratban Bacsoni Gabriella azt emeli ki, hogy kis kötetben kéznél van minden fontos információ. A nemzetközi és hazai szakirodalmi szemle hasznos részletei nemcsak az újonnan érdeklődőknek, hanem a gyakorlott szakembereknek is szólnak.

A HUNINET, a Magyar Felsőoktatási Informatikai Egyesület lapja a könyv „legvonzóbb tulajdonságának” véli, hogy a klasszikus PR témakörön kívül a kapcsolódó szakismeretek is helyet kaptak a kézikönyvben. „Így az olvasó nem ringathatja abba a kényszerképzetbe magát, hogy mindent tud, és semmi újat nem tudnak neki már tanítani”.

A SKULL Kft. „A közeledés iskolája” nevű PR oktatási központ hallgatói körében végzett közvélemény-kutatás a fentiekkel megegyező véleményt tükröz. De még hozzátették: néhol túlságosan tömör és száraz az előadásmód.

– *Beszélnél további tervedről?*

Főként az egészségemen múlik, hogy elkészítem a könyv folytatását. Rövidebb távon az utánnyomások helyett talán célszerűbb lenne egy második, bővített kiadás elkészítése. A mostanában megjelent média- és reklámtörvény és a készülő nonprofit törvény ezt indokolja. A PR szemlélete örök. Éppen 30 éve változatlan az én hitvallásom is: megértetni mindenkivel, akit érdekel a mélyen demokratikus public relations-szemlélet elvét és gyakorlatát. A jó PR-szervező sikerének titka az igazmondás, az őszinteség, a félrevezető tájékoztatás vagy a manipulált reklám kiszűrése.

A jó PR a kommunikáció művészete.
– Köszönöm a beszélgetést.

Pelejtel Tibor eddigi munkái: Könyvtár- és irodalomnépszerűsítés. A szemléltetés. Bp., 1968. NPI 210 I., Közönségkapcsolatok. A könyvtári alkalmazás módszerei. Bp., 1979. NPI 252 I. Public Relations. A kommunikáció szervezésének gyakorlati kézikönyve és kiegészítő

szakismeretei. Bp., Könyvtári és informatikai Kamara. 1996. 162 I. Reprográfia és kiadványkészítés a könyvtárban (szerkesztés). Bp., 1973. NPI 164 I. Könyvtár- és irodalomnépszerűsítés. Tanulmányok. (szerkesztés) Bp., 1974. 148 I. A közönségkapcsolatokról (vál. és összeállítás) Bp., 1984. OSZK KMK 117 I.

Riporter: Batári Gyula

SAJTÓFIGYELŐ

Ki mit gyűjt?

A Széchényi Könyvtár kéziratárának vezetője a Pozsgay-dobozokról

Pozsgay Imrének az a döntése, hogy az egyesült államokbeli Hoover Intézetnek adományozott kilencvenkét doboznyi kéziratot, nem csupán politikai vitákat kavart. Úgy tűnik, a kéziratárosok, levéltárosok között sem egészen tisztázott, melyik közgyűjteményünk formálhatja igényt a hasonló tartalmú személyes iratokra. Karsay Orsolya, az Országos Széchényi Könyvtár kéziratárának vezetője szerint, bár ez idáig a Magyar Országos Levéltár szakemberei nyilatkoztak az ügyről, közel sem biztos, hogy egy ilyen anyag őket illetné. Mert miközben a levéltár a családi és hivatali dokumentum gyűjtőhelye, a kortárs személyiségek iratainak inkább a Széchényi Könyvtárban van a helye.

Kétségtelen, van átfedés a múzeumok gyűjtőköre között. Ezt a helyzetet a készülő könyvtári törvény sem fogja megoldani. Ugyanakkor nincs rivalizálás közöttük. A gyűjtőhálózat legöregebb tagja az OSZK, 1802-ben alapította Széchényi Ferenc, későbbi a Magyar Nemzeti Múzeum, amelyből azután a többi magyar múzeum is kivált. Az Országos Levéltár anyagainak egy része például az OSZK-ból származik. Hasonlóképpen kéziratok gyűjtésével is foglalkozik a Petőfi Irodalmi Múzeum, amelyet a háború után hoztak létre, valamint az MTA könyvtárának kéziratára. A Petőfi- és az Ady-hagyaték például széteszlett a három nagy közgyűjtemény között. Az Arany-hagyaték az Akadémián van, de a Toldi-trilógia kéziratát Arany László a Szé-

chényi Könyvtárnak adta. A Madách-hagyaték is a könyvtaré, a Tragédia kéziratát viszont, az Arany-örökséggel együtt, az Akadémia őrzi. Sokszor a véletlenül múlik, hová, éppen melyik közgyűjteménybe kerül egy anyag, s mindegyiknek külön története van.

Más a helyzet, vélekedik Karsay Orsolya, a politikusok kéziratáraival. Vitatható például, hogy a Pozsgay-anyag a levéltár gyűjtőkörébe vág-e, mivel ha az, amint a politikus mondja, elsősorban személyes iratait tartalmazza, akkor a Széchényi Könyvtár hatáskörébe tartozik. Jelenleg ötszáz, egyben kezelt ilyen jellegű hagyaték van, s kétszer ennyi az az anyag, amelyet egy korábbi gyakorlat szerint nem egyben, hanem témakörönként szétválogatva őriznek. A könyvtárban található például Futó Dezső, Szegedy-Maszák Aladár, Kéthly Anna, Szélig Imre, Vörös Vince, Farkas Mihály és Farkas Vladimir kéziratára, a Károlyi- és Jászi-hagyaték.

A kéziratár vezetője ugyanakkor sajnálja, hogy kilencvenkét doboznyi iratot ki lehet vinni az országból úgy, hogy azt törvényesen nem lehet megakadályozni. Hivatalosan minden irat, kézirat kiviteléhez az OSZK vagy az Országos Levéltár engedélye kell, az elbírálás szempontja pedig az, hogy azoknak milyen a történelmi forrásértéke. Az, hogy egy kézirat másolati példány, még nem jelenti, hogy pótolható, értéktelen lenne. Amikor ugyanis az eredeti elvész, a másolat számít dokumentumnak. Példaként hozza fel a Rimay János által lemásolt Balassi-ver-

seket, amelyeket az OSZK aranyként őriz. Ugyanakkor az egyetlen hiteles Balassi*vers-kézirat az Országos Levéltárban található, a családi levéltár részeként került oda.

Az iratok, hagyatékok tulajdonosai természetesen kérhetnek pénzt a közgyűjteményektől. Az OSZK kézirattára folyamatosan vásárol ilyen anyagokat Itthon és külföldön, mivel feladatai közé tartozik a határon túli magyar anyagok felkutatása, regisztrálása, esetleg hazahozatala. Tudható az is, hogy a Hoover Intézetnek, elsősorban az emigráció hagyatékából, sok magyar anyaga van. Ám mégis meglepő, hogy a Pozsgai-féle iratok odakerültek, mivel az Intézet mindig konzervatív nézeteiről volt ismert. Így tehát ez az első baloldali anyag, amelyik az utóbbi évtizedekben bekerült a falai közé. Meglehet, az intézet némileg módosít eddigi elvein. Karsay

Orsolya szerint szakmai berkekben rangnak számít, ha egy anyag, egy irattár meghívást kap e patinás intézetbe.

*Hanthy Kinga
Magyar Nemzet, 1997. aug. 18.*

Léphaft Pál rajza

Megszűnik az idegtépő alku a pénzügyi kormányzattal

Vélemények a kulturális alapellátásról szóló törvény tervezetéről

A kormány múlt csütörtöki ülésén elfogadta a kulturális alapellátásról szóló törvény tervezetét, amely szakértők szerint a rendszerváltás lezárását ígéri a kultúrában. A tervezet – amely lapunk szombati számának mellékleteként teljes terjedelemben jelent meg – várhatóan szeptember első hetében sürgősséggel kerül a parlament elé. Az alábbiakban az érintett területek – például a Közgyűjteményi és Közművelődési Dolgozók Szakszervezete, könyvtárak, múzeumok, levéltárak – képviselőinek friss véleményéből adunk közre.

Vadász János, a Közgyűjteményi és Közművelődési Dolgozók Szakszervezetének (KKDSZ) elnöke:

– A kulturális alapellátás – művelődési házak, könyvtárak, múzeumok, levéltárak működtetésének – reformját jelentheti e törvény. Olyan reformot, amely nem az óhajokat fogalmazza meg, hanem tisztázza az alapfeladatokat az állam és az önkormányzatok számára. A törvény elfogadása után nem lesz évente nulla forinttól induló, idegtépő alku a pénzügyi kormányzattal, hanem csak arról kell megegyezni, hogy az előző évihez képest mennyivel növekedjen az állami támogatás összege a kulturális alapellátásban. Mindez

végre megerősítheti az önkormányzati közművelődési intézmények, nyilvános könyvtárak, múzeumok, levéltárak rendszerét, működésüket stabilizálhatja. A KKDSZ számára különösen fontos, hogy elértük a foglalkoztatási garanciák törvénybe iktatását. Ez ad ugyanis az eredményesen dolgozó szakemberek és segítők számára lehetőséget arra, hogy a munkahelyek megtartásáért folytatott kényszerű harc helyett – a kiérdemelt védelem birtokában – a kulturális közszolgálat ellátására összpontosíthassanak. A KKDSZ azonban nem maradéktalanul elégedett a tervezettel. Sok javaslatunk, kezdeményezésünk lesz még a törvény véglegesítése előtt.

Bodó Sándor, a Budapesti Történeli Múzeum (BTM) főigazgatója:

– Érvényesülni látszik az eredeti cél, hogy a törvény fokozott védelemben részesítse – függetlenül tulajdonosától – a muzeális értékeket, kulturális javakat és ehhez majd remélhetőleg elegendő eszközt – miniszteri és kormányrendeletek, pénz – biztosít az érintett intézményeknek. Összességében jól gondoskodik a kulturális javak védelmére nyilvántartásáról és külföldre vitelük szabályozásáról. Persze, ahogy a puding próbája az evés, úgy e törvényé is a végrehajthatósága. A magántulajdonban lévő védett műkincsekre pél-

dául igen szigorú előírásokat javasol a tervezet, amely így nem javítani, hanem inkább rontani fogja a műtárgyok védelmének lehetőségeit. Nem áll ugyanis rendelkezésre olyan népszerű szakértői apparátus, amely képes lenne az ötven- és száz-ezer közöttire tehető számú védett műkincs helyzetének, állapotának rendszeres ellenőrzésére. De hozzá kell azt is tennem, hogy az új törvénynek közelebb kellene hoznia a műgyűjtőket, kereskedőket és a múzeumokat. Sokkal több ugyanis a közös érdekük, mint ami elválasztja őket egymástól.

A régészeti védelem megkapja a tervezetben a szükséges súlyt és egészében a muzeális intézmények körét is jól szabályozza. Változatlanul meghagyja a kiemelkedő értékű megyei múzeumi szervezeteket, de lehetőséget ad az önálló települési múzeum működtetésére is. Jelentős fejleményként értékelhető a művelődési miniszter számos hatásköri jogkörét első fokon átvevő Kulturális Örökség Igazgatóságának létrehozatala. A tervezet készítése során fontos szempont volt az, hogy a törvény az európai jogrendszerrel harmonizáljon. Éppen ezért tartom figyelmet érdemlőnek és pótolandónak, hogy a törvény adjon lehetőséget az UNESCO 1989-es párizsi ajánlása értelmében a hagyományos kultúra és a folklór védelmére.

Poprády Géza, az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) főigazgatója:

– Örülök, hogy most már biztosan lesz törvény és ezzel megszűnik a könyvtári területen a jelenlegi ex lex állapot. Igaz, jobban örültem volna egy önálló könyvtári törvénynek. (Bizonyos országokban még a nemzeti könyvtárról is külön törvény rendelkezik.) Pozitívuma a tervezetnek, hogy pontosan fogalmazza meg a nemzeti könyvtár alapfeladatait. Remélem, hogy ezekhez – a törvény alapján – az éves költségvetés rendszeresen biztosítani fogja a szükséges pénzt. A dokumentumellátási rendszert illetően még sok részletkérdést kell tisztázni. Nagyon fontos és sürgető az új kötelese példány-rendelet megalkotása, a jelenlegi törvényben ugyanis erre csak utalás van.

Varga László, a Budapest Fővárosi Levéltár főigazgatója:

– A tervezet az 1995-ben elfogadott levéltári törvény korrekcióját tartalmazza. Valódi át-

törésnek, hogy a törvénytervezet kitér a levéltárak állami finanszírozására is. A javaslat szerint az állami költségvetésből évi 350 millió jutna a levéltári iratok átlagvédelmére. Ez az összeg ugyan szerintem kevés lesz majd, de mivel eddig nem állt rendelkezésre a célra támogatás, ennek is nagyon örülhetünk. Szintén előnyös az a megállapítás, hogy a levéltárak raktározási gondjait orvosolni kell. A raktározásra vonatkozó koncepciónak 1998. június 30-áig kell a kormány elé kerülni, remélem a tervezett megoldás nem csupán ígéret marad. Kételyekre ad okot, hogy a levéltárak költségvetési rendszere az elképzelések szerint a közgyűjtemények és a közművelődési intézmények finanszírozási módjához illeszkedne. Vagyis a fővárosi illetve a megyei státuszú intézmények egyharmad arányban, míg a településeken lévő levéltárak kétharmad arányban részesülnének a költségvetésből. Ez nem jó megoldás, mert az országban 21 megyei, illetve országos illetve fővárosi levéltár működik, de mindössze három városi levéltárat tartunk számon.

Kiss Ernő, a szegedi Bálint Sándor Művelődési Ház igazgatója:

– E törvény valóban az utolsó szalmaszál az évek óta fuldokló művelődési házak megmentésére. Az első teljes körű törvény az intézményrendszer történetében. Eddigi hiánya hihetetlen károkat okozott: a községi művelődési házakat kényük-kedvük szerint egymás után zárták be az önkormányzatok, teljes mértékben figyelmen kívül hagyva a helyi lakosság akaratát. Megkezdődött azonban a megyei művelődési központok felszámolása is; nálunk Csongrádban már öt éve nincs ilyen intézmény.

A Bálint Sándor Művelődési Ház működésének stabilizálódását várjuk a törvénytől, hiszen fennmaradásunk kizárólag önkormányzati közintézményként biztosítható. Ez esetben a továbbiakban valóban európai színvonalon szolgálhatnánk a – bátran kimondhatom, minket nagyon is kedvelő – újszegedi lakosságot.

*Bóday Pál Péter–Balogh Gyula
Magyar Hírlap, 1997. júl. 14.*

Mikszáth Kálmán vallomása olvasmányairól

Az idén ünnepeljük Mikszáth Kálmán születése 150. évfordulóját, ezért is érdemes személyével és irodalmi tevékenységével foglalkozni. Talán műveinek olvasására is buzdíthat, ha idézzük olvasmányairól egy szinte ismeretlen, érdekes nyilatkozatát, amely 1902-ben jelent meg Gyulai Farkas (1865–1952) kolozsvári író, irodalomtörténész Legkedvesebb könyveim című összeállításában. A korabeli magyar írók vallomásait magába foglaló kötet előszava szerint „...az irodalomtörténetnek és művelődéstörténetnek kívántam adatokat szolgáltatni a mai magyar szellemi élet néhány vezérének s kiváló munkásának olvasmányairól. Hiszem, hogy egyúttal sikerült a közfigyelmet általuk a könyvekre irányítanom, kivált néhány olyan munkára, amely éppen azért, mert nevezetes hatást tett kiváló szellemekre, méltó rá, hogy a magyar közönség újból és újból olvassa.”

Íme Mikszáth Kálmán nyilatkozata:

„Falun növekedvén egy olyan háznál, ahol könyvek nincsenek (a kalendárlumon kívül), csak igen későn, tizenöt éves koromban jöttem rá arra a tudatra, hogy az olvasás nem minden esetben kényszermunka, (mert annak tekintetem addig), hanem élvezet is lehet. A históriákat, meséket mindamellet szerettem, s minthogy beteges, elkényeztetett s álmatlanságban szenvedő gyerek voltam, a falu kitűnően mesélő embe-reit apám odarendelte vagy fogadta az ágyamhoz, akik egész éjjelen traktáltak kísérteties és mindenféle tündér történetekkel, míg csak el nem aludtam.

Az első könyv, mely elementáris erővel ragadott el, *Jókai*: »Török világ Magyarországon« volt, lihegve rohantam végig a lapokon, s azontúl rabja lettem az olvasmányoknak.

Kritika nélkül olvastam azóta mindent, ami a kezembe akadt, jót, rosszat vegyesen s ez még ma is szokásom. Azt merném mondani, hogy nincsenek kedvenc íróim, mint ahogy nincs kedvenc tartózkodási helye egy szenvedélyes utazónak, ki mindig mást és mást kíván és keres. *Jókai* eleinte nagy hatással volt rám, de mikor *Dickens*t megismertem, ennek a melegsége hódított el. Viszont mikor rábukkantam *Macaulay*-ra, *Dickens*t dagályosnak kezdtem tartani és sok tekintetben fölösleges szószaporí-

tónak – fönséges tulajdonságai előtt természetesen meghajolva.

Bizonyosan ő a legnagyobb elbeszélő írója a világnak, ezen még *Dosztojevszkij* se változtathat.

Hogy mely könyvek tettek rám legnagyobb hatást? – veti ön fel.

Minden időszakban mások – ez az én feleletem, *Dickens*t négyszer, ötször olvastam. És a negyedik olvasás idejében álltam talán hatása alatt. Kevésre becsülöm azokat az írókat, akik egy könyv benyomása alatt lesznek írökká. Egyetlen asszonyt szeretni egy életen át, majdnem annyit jelent, mint nem ismerni az asszonyokat. Egyetlen művet hagyni dominálni magunk fölött, gyengeség jele. Egy mű még egy író sem jelent, akármilyen nagy mű is az. Egy mű egy írónak csak bizonyos időszakát jelenti. Egészséges termelésnek egy író részéről én azt tartom, mely a természethez alkalmazkodik. Tavasszal a természet cseresznyét hoz és számó-cát, nyáron szilvát, ősszel szőlőt. Az olyan író, aki egész életében cseresznyét terem, abnormitás.

No már most ez a theória magyarázza meg felfogásomat az olvasmányok hatásáról is. A tavaszi napfénynek van hatása a cseresznyefára s rügyet fakaszt rajta, de mozdulatlanul hagyja a szőlő-tökét. Vagyis *Jókai* »Török világ«-ja nagy hatással volt rám tizenhat éves koromban, *Dickens* kicsiny hatással. Ha azonban a »Török világ«-ot most olvasnám el, bizonyára nem volna meg az a fascináló ereje.

Különben bocsássa meg ide nem való reflexiómat. A száraz igazság az (és ön, gondolom csak ezt kívánja tőlem), hogy a »Török világ« volt rám első nagy hatással. Később »Copperfield Dávid« hökkentett meg. Ez a könyv annyira imponált, hogy utána három évig nem nyúltam tollhoz, elkedvetlenedve az összehasonlítás miatt. Stílusom mostani egyszerűségét *Macaulay* apró esszéinek köszönöm, melyek kedvenc olvasmányaim voltak életemben. Általában *Macaulay* és *Carlyle* az én tanítómesterem az előadás mesteriségében. Elbeszélni nem a regényíróktól tanultam, hanem e két történetírótól és a magyar paraszttól.

Még egyetlen regény rázott meg. »Raszkolnyikov« *Dosztojevszkij*től. De azt már későn olvastam. Öreg fa voltam már akkor, aki nem nőhet másképp.

Tény azonban annyi, ha pályámon végigtekintek, hogy érzem, másféle író lettem volna, ha olvasmányaim történetesen más sorrendben következtek volna. Ha előbb kóstolom meg a

pezsgőt, meg a Johannesbergit és csak azután a magyarádlit vagy a tokajlt. De hát így is jó."

*Közreadja: Batári Gyula
Kiáltás, 1997. 14. sz.*

Helyismereti könyvtárosok országos konferenciája

Kazinczy biztosan megbocsátott

Miskolc volt a házigazda

Ideutazása előtt Stefan Kollivosko, a kassai megyei könyvtár igazgatóhelyettese felkereste szülővárosában Kazinczy Ferenc szobrát és a következőképpen szólott hozzá: Ferikém! Én holnap elutazom Miskolcra. Most kérek tőled bocsánatot azért, amiért a magyarul elmondandó előadásomba hibák fognak csúszni.

Természetesen óriási sikere volt az előadás bevezetőjének – de magának az előadásnak is –, amelyben a fentieket mondta el a Helyismereti könyvtárosok IV. országos tanácskozásának egyetlen nem magyar résztvevőjeként. Rajta kívül még mintegy 30-an érkeztek Kelet-Szlovákiából, Kárpátaljáról, Romániából, Burgenlandból, Szlovéniából és Kis-Jugoszláviából, valamint száznál többen különböző hazai intézményekből, szervezetekből: könyvtárakból, levéltárakból, iskolákból, honismereti körökből.

Szerdán kezdődött és ma zárul a miskolci tanácskozás, amelyen a helyismereti munka tapasztalatait osztják meg egymással a szakemberek. *Vörös Zoltánné*, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete B.-A.-Z. megyei szervezetének titkára – a Miskolc Városi Könyvtár Szabó Lőrinc Fiókkönyvtárának vezetője – és *Laki Lukács László*, a szervezet elnöke, az Edeleányi Művelődési Intézmények Igazgatója – elmondta, hogy az egyesületen belül négy éve jött létre a helyismereti könyvtárosok szekciója, akiknek ez már a negyedik konferenciájuk a bibliográfiai szekcióval közösen.

A helytörténettel foglalkozók adják át egymásnak módszereket, nem csupán előadások formájában, hanem az olyan szakmai kirándulásokon, mint emilyen a tegnapi volt, amikor ellátogattak a miskolci református templomba, a Borsodi Tájháza, a Miskolci Galériába és a Hermann Ottó Múzeumba. A Miskolci Akadémiai Bizottság székházában megtartott tegnap délelőtti rendezvényen *Stefan Kollivosko* egyebek között arról beszélt, hogy ők szórólapokat juttattak el számos családhoz. Arra kérték-biztatták őket, hogy a birtokukban lévő érdekesnek, értékesnek ítélt dokumentumokat, iratokat juttassák el a könyvtárba, amely azután másolatot készít róla, és e másolatot őrzi meg, az eredetit pedig visszaadja tulajdonosának. A módszer osztatlan sikert aratott az előadás hallgatói körében.

A helyismerettel foglalkozó könyvtárosok úgy vélik, hogy a helyismereti-honismereti munka intézményi háttérét a könyvtárak biztosíthatnák, a sok-sok lelkes amatőrnek segítői lehetnének a könyvtárosok.

Tegnap este a népkerti Vigadóban vacsoráztak a konferencia résztvevői, akik ma délelőtt a II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtárban hallgatják meg *Környei Lászlóné*, *Kis Józsefné*, *Dobrossy István*, *Veres László* és *Lénárt Béla*, valamint *Kéglí Ferenc* és *Bakó Éva* előadását.

*Déli Hírlap,
1997. Július 25.*

Szülőföldünk

A konferencia alkalmából jelent meg a *Szülőföldünk* 25. és 26. száma. Az egyikben tanulmányok olvashatók, a másik a 35 éve zajló *Istvánffy Gyula* honismereti gyűjtőpályázatra beérkezett munkák teljes címlistáját közli, valamint egy összeállítást arról, miként tükröződik a sajtóban a megyei honismereti munka. Minden konferenciára megjelenik az előző évi írásos anyaga. Így volt ez most is és így lesz jövőre is Kiskunhalason, ahol az egyházi könyvtárak, gyűjtemények adják a fő témát.

KÖNYVTÁRUNK ÉLETÉRŐL

Kórusunk életéről

„...akinek szép a lelkében az ének,
az hallja a másik énekét is szépnek...”

Mozgalmassal zárt júniusban a kórus. Októberben a kapucinusok templomában énekeltek egy egyházzenei kórustalálkozón, és a „Kincs, Műkincs, Közkincs” című kiállítás megnyitóján, az OSZK-ban.

Novemberben a Magyar Szentek templomában önálló hangversenyt adtunk Bach, Schütz, Liszt, Rahmanyinov, Bárdos és Kodály műveiből. Február 8-án a farsangi koncertünk, amit a Zenetudományi Intézet Kodály-termében tartottunk, nagyon hangulatosra sikerült. Márciusban rádiófelvételre hívta meg bennünket a Kóruspódium adásaihoz.

Ismét meghívást kaptunk a Bárdos Zenei Hetek rendezvényeire. Április 20-án délelőtt a Mátyás templomban énekelhettük öt másik kórusral közösen a „Missa tertia”-t, délután pedig a régi Zeneakadémián volt lehetőségünk önálló fellépésre.

A Széchenyi napra, bár munkaidőben volt az ünnepség, sikerült összegyűjteni a külső kórustagokat is, így lehetőségünk volt „otthonunkban” is méltóan szerepelni.

A fellépések mellett egész évben folyamatosan készültünk a németországi vendégszerelésre. A megtanult műveket lehetőségünk volt még itthon közönség elé vinni. Az egyházi darabokat az unitáriusok Nagy Ignác utcai templomában mutattuk be, a világiakat Újpesten, a vesebetegek javára adott jótékonyági hangversenyen.

Június 24-én indultunk Jénába, régi kedves barátainkhoz. Első hangversenyünk 25-én este

volt a város főterén, a Szent Mihály templomban. 26-án délelőtt Naumburgot néztük meg. Délután vendéglátóinkkal közösen készültünk a további két hangversenyre. 27-én Erfurtba utaztunk. Délelőtt megnéztük a csodálatos Óvárost. Este közös hangversenyünk volt a gótikus, „Predigerkirche”-ben. Mi Liszt Ferenc, Bárdos Lajos és Kodály Zoltán orgonával kísért darabjairól adtunk elő. A Jénai kórus ez alkalomra Praetorius, Bach és Durante műveiből válogatott. Közösen Schütz egyik kétkórusos művét énekeltek (Singet dem Herren ein neues Lied). Az erfurti templom nagyon alkalmas Schütznek oly kedvelt, egymásnak válaszolós kórusművek előadására. Az orgonás nagy karzaton és a templom közepén keresztben épített kis karzaton egymással szemben énekelhet a két kórus.

28-án, szombaton az időjárás kedvező volt, így a madrigálhangversenyt a terv szerint szabad téren rendezték meg. A magyar kórus angol és olasz madrigálokat, spirituálékat és bordalt énekel, záró számként pedig Bartók Béla „Négy szlovák népdal”-át és Bárdos Lajos „Tréfás házassító”-ját. A Jénai kórus egy-egy Brahms, Schubert, Mendelssohn és Schumann művet adott elő. A hangversenyzáró, közösen énekelte szám Debussy szonójából állt össze.

Öröndetes, hogy a kórus fiatalodik. Több jelentkező közül öt fiatal, négy lány és egy fiú tartósan csatlakozott kórusunkhoz, mert jól érzik magukat közöttünk.

Farkas Csilla

OSZK HÍRADÓ Az Országos Széchenyi Könyvtár lapja

XXXX. évfolyam – 1997. 7–8. szám

Főszerkesztő: Batári Gyula

A szerkesztőbizottság tagjai: Berke Barnabásné, Ottovay László, Poprády Géza, Rády Ferenc, Rózsa Mária, Seres Tibor, Somkuti Gabriella, Somogyi Pálné.

A szerkesztőség címe: Budapest, Budavári Palota F épület Postacím: 1827 Budapest

Készült az OSZK Nyomdaüzemében, 500 példányban, 4,5 A/5 ív terjedelemben

Feladós vezető: Burány Tamás

Munkaszám: 97.283

ISSN 0324-2064